

Obsah

1.	Úvod	7
2.	Rešerše	8
3.	Domácí násilí	13
3.1	Definice domácího násilí	13
3.1.1	Definice ministerstva vnitra	13
3.1.2	Ostatní definice	14
3.2	Teorie domácího násilí	16
3.2.1	Jednofaktorové teorie	16
3.2.2	Multifaktorové teorie	17
4.	Znaky a rysy domácího násilí	18
4.1	Soukromí	18
4.2	Opakování a dlouhodobost	18
4.3	Vzrůstající intenzita	19
4.4	Role, moc a kontrola	19
4.5	Vzájemná blízkost	19
4.6	Specifičnost příčin	19
5.	Účastníci domácího násilí	21
5.1	Oběti domácího násilí	21
5.1.1	Ženy – oběti DN	22
5.1.1.1	Důsledky DN na ženách	23
5.1.1.2	Výzkumy DN na ženách	24
5.1.2	Děti – oběti domácího násilí	25
5.1.2.1	Dítě – zapomenutá oběť DN	26
5.1.2.2	Syndrom týraného a zneužívaného dítěte CAN	27
5.1.3	Senioři – oběti domácího násilí	29
6.	Výskyt, důsledky a mýty domácího násilí	32
6.1	Důsledky DN	33
6.2	Mýty	34
7.	Právní úprava	36
7.1	Situace v České republice	36
7.1.1	Institut vykazání	37
7.1.2	Předběžné opatření	39
7.1.3	Intervenční centra	39
7.2	Situace ve světě	39
7.2.1	Experiment v Minneapolisu	39

7.2.2	Situace v Německu.....	41
7.2.3	Regiony Ruské federace.....	41
8.	Průběh domácího násilí.....	42
8.1	Dynamika násilí	42
8.2	Zásah policie	43
8.3	Dokumentace případů domácího násilí	43
8.4	Návrhy na boj proti domácímu násilí.....	44
8.4.1	Legislativní opatření	44
8.4.2	Metodická opatření	45
9.	Co dělat v případě DN – oběť	47
9.1	První krok.....	47
9.2	Bezpečnostní plán	47
9.3	Trestní oznámení.....	48
9.4	Možnosti oběti domácího násilí	50
9.5	Kde hledat pomoc v České republice.....	51
10.	Závěr	54
11.	Seznam literatury	55
	Příloha č. 1	57
	Případ č. 2	60
	Abstrakt.....	61
	Abstract.....	62

1. Úvod

Téma své bakalářské práce jsem si vybrala na základě toho, že nás média stále častěji zahlcují informacemi o případech domácího násilí. Z těchto informačních prostředků k nám ale dolétne jen zlomek příběhu obětí domácího násilí. Často se dozvídáme, že žena byla týrána několik let, ale se svým partnerem stále zůstávala. Člověk, který má o dané problematice málo informací pak nevěřičně kroučí hlavou nad tím, proč od tyрана neodešla. V mnoha případech to pro ženu vůbec není lehké, protože ve vztahu jsou buď děti, je na svém partnerovi finančně závislá, nebo se zkrátka bojí říci pravdu, ať už ze studu či strachu. Zásadním zlomem pro řešení takovýchto případů bylo i uznání domácího násilí jako trestného činu. Na začátku práce je důležité definovat a určit základní znaky domácího násilí. Nemůžeme posuzovat trestný čin, aniž bychom věděli, co všechno do něho spadá a jak se projevuje. Poté bych chtěla více rozebrat pohled na pachatele a oběti tohoto trestného činu, jeho výskyt a právní úpravu. Ne vždy jsou si totiž pachatele podobní a nelze pro ně vytvořit jednu kategorii. Mezi pachateli se totiž vyskytují jak majetní lidé, tak i lidé bez práce, lidé se vzděláním i bez něj, nerozhoduje ani náboženské vyznání či věk. Samozřejmě popíšete také průběh domácího násilí a jeho důsledky. Závěr práce bych ráda věnovala praktickým radám obětem i známým obětí. Kam se obrátit, co dělat v případě útoku, jak se k oběti chovat, apod. Řešit tento společensky velmi ožehavý problém není jednoduché. Často se stává, že okolí oběti dlouhou dobu vůbec netuší, že nějaký problém existuje. Oběť má většinou strach z toho, že mu blízcí nebudou věřit nebo se násilníka tolik bojí, že nenajde odvahu svůj problém přiznat. Nezřídka kdy se stane, že i přesto, že oběť promluví, nedostane se jí spravedlnosti, protože selžou příslušné orgány a složky státní správy. I odborníci se totiž stále nemohou shodnout na tom, jak právně upravit a definovat domácí násilí. Nekladu si za cíl vyřešit jak správně postupovat při těchto případech ani vymýšlet nové teorie. Cílem mé práce je stručně naznačit problém, rozebrat ho z několika hledisek a nastínit možné řešení. Práce by měla být spíše praktickou příručkou pro ty, kteří se chtějí o tomto problému něco dozvědět, nebo pro oběti, kterým by měla pomoci pochopit jejich situaci a nabídnout jim možnosti řešení.

2. Rešerše

000549 – ANAL 034893

Mašková, Michaela

Domácí násilí - 215a- týraní osoby žijící ve společném obydlí.

In: Tiskový servis Odboru prevence kriminality MV.-2004, červenec, s.25 – 26.

Vymezení trestného činu domácího násilí zákonem. Pojem týraní svěřené osoby, pojem společné obydlí.

CZ – cze: PA: bh/2004

000844 – ANAL 034968

Navrhovaná opatření v boji proti domácímu násilí : Výňatek ze zprávy Zprac.: Geraldina Palovčíková.

In: Tiskový servis Odboru prevence kriminality MV. – 2004, září, s. 11 – 15.

Sek. inf.p. : www.mvcr.cz

Rámcové návrhy opatření k potírání domácího násilí a instituce odpovědné za jejich realizaci.

CZ – cze: PA: bh/2004

001626 – ANAL 035580

NEŠPOR, Karel – CSÉMY, Ladislav

Domácí násilí a alkohol.

In: Tiskový servis Odboru prevence kriminality MV. – 2005, leden, s. 22 – 23, lit. 6.

Souvislosti mezi pitím alkoholu a domácím násilím. Vliv alkoholu na závažnost násilí, na jeho četnost.

CZ – cze: PA: bh/2005

025339 – ANAL 024777

Charakteristiky násilných partnerů.

In: Tiskový servis Odboru prevence kriminality MC. – 2001, březen, s. 7.

Uvedeno devět charakteristik násilných partnerů.

CZ – cze: PA: če/2001

028331 – ANAL 029252

Co je syndrom týraného a zneužívaného dítěte – CAN.

In: Tiskový servis Odboru prevence kriminality MV. – 2002, únor, s.24 – 27.

Uvedeny diagnostické kategorie, které zahrnuje syndrom týraného, zneužívaného zanedbávaného dítěte. U každé diagnostické kategorie jsou uvedeny formy týrání.

CZ – cze: PA: če/2002

026522 – ANAL 027073

ČÍRTKOVÁ, Ludmila

Policejní strategie při kontaktu s domácím násilím.

In: Tiskový servis Odboru prevence kriminality MV. – 2001, květen, s.9 – 11.

Domácí násilí jako poměrně složitý problém pro policejní výkon. Důvody složitosti a obtížnosti zásahu policistů na místech domácího násilí. Vznik výzkumného projektu pod názvem „Minneapolis-Experiment“.

CZ – cze: PA: če/2001

026905 – ANAL 027087

ČÍRTKOVÁ, Ludmila

Policejní strategie při kontaktu s domácím násilím (pokračování) : Experiment v Minneapolis.

In: Tiskový servis Odboru prevence kriminality MV. – 2001, červen, s. 20 – 24.

Pokračování z minulého čísla. Popsán experiment v Minneapolis (březen – srpen 1982), jehož cílem bylo zjistit nejefektivnější policejní opatření při kontaktu s domácím násilím. Tři základní policejní postupy a vyhodnocení jejich efektivity.

CZ – cze: PA: če/2001

027367 – ANAL 027183

ČÍRTKOVÁ, Ludmila

Děti a domácí násilí.

In: Tiskový servis Odboru prevence kriminality MV. – 2001, listopad, s. 18 – 22.

Dopad domácího násilí na děti žijící v těchto rodinách. Dvojí způsob postihu dítěte domácím násilím. Přímá a nepřímá viktimizace, odlišnosti. Objasnění tzv. identifikace s agresorem a její odlišení od účelové koalice s ním.

CZ – cze: PA: če/2002

026906 – ANAL 027088

DOLEŽALOVÁ, Markéta

Domácí násilí – terapie pro muže Manscentrum – Švédsko_ Proces změny aneb jak působí terapie v Centru.

In: Tiskový servis Odboru prevence kriminality MV. – 2001, červen, s. 25 – 27.

Pracovní překlad, upravený a zkrácený podle nosných kapitol publikace Men, women and Violence, autor Per Elis Eliasson, který je poradcem a terapeutem v Manscentru – krizovém centru pro muže s problematickým chováním, založeném v e Stockholmu v r. 1988.

CZ – cze: PA: če/2001

028567 – ANAL 029283

DOLEŽALOVÁ, Markéta

Domácí násilí v regionu OSCE.

In: Tiskový servis Odboru prevence kriminality MV. – 2002, duben, s. 10 -12.

Pracovní překlad stručného výtahu z vystoupení na zasedání Komise pro bezpečnost a spolupráci v Evropě – OSCE, které se konalo v září 2001 ve Washingtonu. Výsledky rozsáhlého výzkumu stavu práv žen v Albánii, Arménii, Bulharsku, Makedonii, Moldávii, Polsku, Rumunsku, na Ukrajině a v Uzbekistánu.

CZ – cze: PA: če/2002

028966 – ANAL 029324

Domácí násilí (Rakousko – Spolkový zákon na ochranu proti násilí v rodině).

Seznámení s novým Spolkovým zákonem na ochranu proti násilí v rodině, jehož vznik představuje pro různé oblasti „revoluční“ změnu. Uvedeny podstatné znaky nového zákona.

CZ – cze: PA: če/2002

026527 – ANAL 027078

Evropa a nové zákony ve prospěch oběti.

In: Tiskový servis Odboru prevence kriminality MV. – 2001, květen, s. 20.

Informace o nových zákonech. Portugalský zákon č. 7/2000, týkající se domácího násilí, které bylo vyčleněno z tzv. částečně veřejného zločinu a uznáno zločinem veřejným.

CZ – cze: PA: če/2001

030366 – ANAL 030867

ČÍRTKOVÁ, Ludmila

Násilníci nejsou pouze muži

In: Tiskový servis Odboru kriminality MV.- 2003, leden, s. 24 – 25.

Článek odpovídá na otázku, jak vypadá nejčastější typ pachatele domácího násilí, jak vypadá osobnostní struktura agresora, čím to, že jsou v převážné většině domácími agresory muži a co může agresora ke změně chování donutit.

CZ – cze: PA: če/2004

025303 – ANAL 024769

Berlínský intervenční projekt proti domácímu násilí.

In: Tiskový servis Odboru prevence kriminality MV. – 2001, únor, s. 5 – 7.

Sek. inf. p.: Profem, konzultační středisko pro ženské projekty, o. p. s.

V r. 1994 byl v SRN založen spolek „Berlínská iniciativa proti násilí vůči ženám“, který se stal nositelem nového projektu, Berlínského intervenčního projektu proti domácímu násilí. Cíle tohoto projektu.

CZ – cze: PA: če/2001

031677 – ANAL 033211

HRDOUŠKOVÁ, Markéta

Děti, které domácí násilí „jen“ vidí, trpí stejně, jako by byly týrány.

In: Tiskový servis Odboru prevence kriminality MV. – 2003, září, s. 17.

Shrnutí poznatků psychologů o důsledcích domácího násilí pro děti z těchto rodin. Posttraumatické stresové poruchy, snížení hranice vnímání násilí, agresivita, obtíže v partnerském vztahu.

CZ – cze: PA: bh/2003

026901 – ANAL 027086

Násilí dítěte vůči rodiči.

In: Tiskový servis Odboru prevence kriminality MV. -2001, červen, s. 12 – 14.

Výňatek z knihy „Podoby násilí“, nakladatelství Vyšehrad spol. s r. o., 2000, autoři: Jiří Koutek, Šárka Gjuričová, Jana Kocourková. Nejvíce ohrožené rodiny, okolnosti a další souvislosti napomáhající vzniku tohoto druhu agrese v rodině.

CZ – cze: PA: če/2001

023322 – ANAL 024775

VITOUŠKOVÁ, Petra

Znaky a tendence domácího násilí v ČR.

In: Tiskový servis Odboru prevence kriminality MV. – 2001, březen, s. 1 – 4.

Vyhodnocení dotazníků vyplněných v Bílém kruhu bezpečí 93 klienty, kteří požádali poradnu o pomoc z důvodu domácího násilí. Procentuální výskyt domácího násilí, jeho jevové stránky, charakteristiky agresora a oběti, délka trvání a vývojové tendence domácího násilí.

CZ – cze: PA: če/2001

026915 –ANAL 027093

VITOUŠOVÁ, Petra

Znaky a tendence domácího násilí v ČR : Aktualizace dotazníkového šetření od dubna 1999 do února 2001.

In: Tiskový servis Odboru prevence kriminality MV. – 2001, červenec, s. 21 – 25.

V r. 1999 byl v Bílém kruhu bezpečí sestaven dotazník pro oběti domácího násilí, který je předkládán klientovi, který zde vyhledává pomoc. Vyplnění dotazníku je dobrovolné. Uvedené otázky v dotazníku obsažené a částečné vyhodnocení získaných odpovědí. Výskyt domácího násilí, jeho jevové stránky. Charakteristiky agresora i oběti.

CZ – cze: PA: če/2001

000920 - ANAL 034982

ČÍRTKOVÁ, Ludmila

Prognózování nebezpečnosti vyhrožování.

In: Tiskový servis Odboru prevence kriminality MV. – 2004, říjen, s. 18 – 24, lit 4.

Nebezpečné vyhrožování jako agresivní komunikace a jeho kriminalizované jednání. Jasně rozdělení rolí – oběť, která trpí intenzivním pocitem strachu a bezmoci, a pachatel či násilník, který terorizuje.

CZ – cze: PA: bh/2004

025772 – ANAL 027028

Situace žen v regionech Ruské federace – domácí násilí.

In: Tiskový servis Odboru prevence kriminality MV. -2001, duben, s. 23 – 24.

Řešení domácího násilí v Rusku z legislativního hlediska. Konstatováno, že ruská legislativa je ve svém přístupu k domácímu násilí málo konkrétní.

CZ - cze: PA : če/2001

3. Domácí násilí

Než začneme vůbec přemýšlet o definici domácího násilí, je nutné si uvědomit, že můžeme na tento jev nahlížet z několika úhlů pohledu. Definice z pohledu trestního práva bude znít jinak, než definice z pohledu psychologického a sociálního. Bohužel zatím nebyla ustanovena jednotná definice, která by byla shodně používána při výzkumu a v odborných publikacích. Absence jednotné definice může mít v případě srovnávání údajů z různých studií za následek nesprávné či zavádějící závěry. Obecně lze rozlišit domácí násilí na partnerské a mezigenerační. Za mezigenerační se považuje násilí směřující od rodičů k dětem nebo naopak. Partnerským násilím se rozumí násilné chování v intimních vztazích.

3.1 Definice domácího násilí

Domácí násilí je formulováno jako abstraktní fenomén a je samozřejmě společností odsuzováno. Jednou z nejdůležitějších otázek je, zda a jak má stát v otázkách domácího násilí jednat. Můžeme říci, že v našich právních podmínkách není domácí násilí považováno za problém, který by vyžadoval okamžité řešení. Čírtková uvádí, že mezi základní a nezpochybnitelná fakta o domácím násilí patří především jeho rozšířenost, vysoká latence a také závažnost jeho důsledků pro přímo postižené rodiny i celou společnost.¹

3.1.1 Definice ministerstva vnitra

Ministerstvo vnitra definuje domácí násilí v rodině jako „dlouhodobé násilné chování v rodině, které zahrnuje jakékoliv činy nebo opomenutí spáchaná v rámci rodiny některým z jejích členů, které podkopávají život, tělesnou nebo duševní integritu, nebo svobodu jiného člena stejné rodiny, nebo vážně poškozují vývoj jeho osobnosti.“ Domácí násilí se od násilí v širším slova smyslu vymezuje typickým osobním vztahem mezi pachatelem a obětí. V českých zákonech zatím není pojem domácího násilí přímo definován, ale od roku 2004 platí § 215a trestního zákona - týrání osoby žijící ve společném obydlí:

1. Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společně obývaném bytě nebo domě, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

¹ Srov. ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminalistika 3/2006: Domácí násilí*, str. 188

2. Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,
 - a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvlášť surovým způsobem nebo na více osobách,
 - b) pokračuje-li v páchání takového činu po delší dobu.²

3.1.2 Ostatní definice

Podle metodického pokynu ředitele úřadu SKPV č. 2/2004, kterým se upravuje postup Policie České republiky při oznámení, prověřování a vyšetřování případů domácího násilí se tímto trestným činem rozumí:

Opakované, dlouhodobé a stupňující se násilí, kterého se dopouštějí dospělí nebo mladiství na svých blízkých (obětí mohou být manžel/manželka, druh/družka, rozvedení manžel/manželka, dítě, rodič, prarodič). Domácí násilí má podobu fyzického, psychického, sexuálního, ekonomického či jiného násilí, nejčastěji jejich kombinace. Domácí násilí je vědomá činnost. Začíná opakujícími se útoky proti lidské důstojnosti, k nim se zpravidla postupně přidávají útoky proti zdraví a v konečném stádiu může přejít v útoky proti lidskému životu. Domácí násilí se liší od ostatních forem delikventního chování tím, že je násilím ve vztahu osob, vytváří vztah závislosti oběti na pachateli a je zaměřeno na získání moci pachatele nad obětí. Charakteristickým rysem domácího násilí je skutečnost, že se pro svou určitou trvalost a různou intenzitu násilných aktů postupně stává součástí jejich běžného života. V České republice je domácí násilí nejčastěji kombinací fyzického násilí doprovázeného násilím psychickým.³

Podle internetového serveru Magdalenium zní definice domácího násilí takto:

„Pod pojmem domácí násilí rozumíme útoky, napadání, výhrůžky od blízké osoby s cílem ublížit či získat nad obětí převahu a moc. Je útokem na lidskou důstojnost, ohrožuje zdraví a ve vyhrocených případech i život oběti.“⁴

Dalším zajímavým pohledem na tuto problematiku je názor JUDr. Mgr. Joži Spurného, Ph. D. z Policejní akademie ČR. Ten uvádí, že základní příčinou a zdrojem

²Srov. <http://www.mvcr.cz/2003/odbor/rovnost3.doc>

³ Cit. Metodický pokyn ředitele úřadu SKPV č. 2/2004, Praha 2003. 53 s

⁴ Srov. <http://www.magdalenium.cz>

jevu nazvaného domácí násilí je problém komunikace mezi partnery. Tento jev představuje produkt, výsledek patologické interakce mezi členy primární sociální skupiny (se všemi atributy skupinovosti – společná činnost, struktura skupiny, komunikace ve skupině, skupinové ideologie, skupinová dynamika). Patří sem veškeré verbální i neverbální (gesta, mimika) aktivity a projevy. Pomocí těchto aktivit jedinec vytváří a reguluje vztahy vůči členům rodiny způsobem, který je vnímán jako agresivní a manipulativní. V důsledku častého opakování a růstu intenzity daných projevů a intervenujících podmínek domácího prostředí vzniká a narůstá ve vědomí oběti prožitek psychické újmy. Pokud budeme domácí násilí vnímat jako projev a produkt patologické komunikace v rodině umožní nám to vnímat DN v jeho rozmanitosti, ve všech jeho formách, projevech a vývoji. Dále nám to pomůže hledat a nacházet v procesu komunikace zdroje a příčiny násilí v rodinných vztazích a také využít procesu komunikace jako prostředku k předcházení či k eliminaci násilných incidentů v rodině.⁵

Z pohledu policejní psychologie je domácí násilí chápáno jako vyhocení situace rodinných rozepří a konfliktů, ve kterých přichází ke slovům agrese. Agrese se většinou definuje jako psychologická (emočně motivační) mohutnost, jež má za cíl poškodit přírodu, věci, lidi nebo sebe samého. Z psychologického hlediska ji chápeme coby vrozenou vlastnost, jež je člověku vlastní a tudíž eticky neutrální, sloužící k adaptaci, udržení života, sebeprosazení či obraně. Agrese je vlastně pouhé cizí slovo, nevyjadřující žádný zážitek nebo druh chování. Je spíše abstrakcí zahrnující jisté emoční stavy a vnitřní impulsy k jednání, např. slast, vztek, zuřivost, pohrdání, to vše spojené s určitými představami nebo fantaziemi někoho zabít, zničit, pomluvit, jakož i s chováním, jímž je někomu způsobena újma.⁶ Nemusí vždy jít jen o fyzické napadání. Existuje několik rafinovaných způsobů jak ubližovat a zraňovat. Je to například:

- zesměšňování
- ponižování před osobou, na kterých partnerovi záleží
- ostentativním ignorováním
- přemrštěným kontrolováním

⁵ Srov. JuDr. Mgr. SPURNÝ, Ph. D., J. *Domácí násilí jako problém komunikace v rodině*. 2002. 52 s.

⁶ Cit. PONĚŠICKÝ, J. *Agrese, násilí a psychologie moci*. Praha : Triton, 2004. 22 s.

Toto psychické týrání je daleko zákeřnější a oběti se s ním často vyrovnávají hůře než s fyzickými útoky. Další nebezpečí je v tom, že právě psychická forma DN není zjevná a těžko ji lze odhalit. To je také důvod proč se s ní častěji setká poradenský psycholog než policejní.

3.2 Teorie domácího násilí

Teorie domácího násilí se s postupem času vyvíjela a měnila. V úplných začátcích se pracovalo s pojmem jednofaktorové teorie, které byla postupem času uznána jako nedostačující. Zásadní pro tuto teorii bylo rozdělení na několik přístupů. V poslední době ji nahradila takzvaná multifaktorová teorie, která spojuje právě jednotlivé přístupy jednofaktorové teorie do uceleného modelu. Nejznámější multifaktorovou teorií je model D.G. Duttona.

3.2.1 Jednofaktorové teorie

Dříve se vysvětlovali příčiny domácího násilí pomocí jednofaktorových teorií. Tyto koncepce se opíraly o analýzu výjimečných a ojedinělých případů. Dnes už se tyto teorie jeví jako překonané, protože nemohou postihnout celé spektrum domácího násilí, které je velmi pestré. Lze je však použít jako inspiraci pro řešení obzvláště extrémních podob domácího násilí.

Rozdělení:

Psychologické teorie DN

Psychologické teorie se zaměřují na psychiku agresora a využívají zkoumání typických rysů osobnosti zneuživatelé. Cílem je určení typických profilů agresorů. Velkým nedostatkem této teorie je svádění příčin domácího násilí na deprese, alkohol apod. Obecně lze říci, že tato teorie shledává za důležitý znak agresora snížené sebevědomí, ale vzniká tu otázka, zda není spíše snížené sebevědomí důsledkem DN.

Sociologické teorie DN

Prosadily se poměrně pozdě a jejich velkou zásluhou je, že ukončily psychiatrizaci problematiky DN. Přestaly na pachatele a na oběť pohlížet jako na psychicky narušené osoby. Vnímají DN je produkt typicky mužské společnosti a zdroje

násilí vidí v sociokulturních jevech souvisejících se vznikem a uplatňováním moci ve společnosti.

Biologicko-genetické teorie DN

Zanikly velmi brzy, protože byly schopny vysvětlit pouze obecné predispozice k agresivnímu chování.

3.2.2 Multifaktorové teorie

V současné době převládá právě přístup multifaktorové teorie. Nepřináší sice žádné nové teorie ani pohledy, ale spojuje dřívější jednofaktorové přístupy do interaktivního modelu. Jednou z nejznámějších multifaktorových teorií je kauzální model D.G. Duttona. Kauzální model D. G. Duttona pracuje s rovinou příčin a zdrojů DN:

Makrosystém a DN

Ve společnosti je díky nadvládě a dominanci mužů podporováno DN. Často díky tomu vzniká mnoho mýtů o DN. Například, že si za to žena může sama apod.

Exosystém a DN

Exosystém je bezprostřední životní okolí jednotlivců. Zahrnuje formální a neformální sociální struktury, které ovlivňují či omezují chování jednotlivce. Mezi faktory, které přispívají ke zneužívání uvnitř rodiny patří například nezaměstnanost, nízký příjem, nízká vzdělanost.

Mikrosystém a DN

Mikrosystém tvoří samotná rodina. Uvnitř ní mohou vznikat situace a okolnosti, které zvyšují náchylnost k propuknutí DN. Je to například privátnost, právo na ovlivňování svých členů, předepsané role, hluboké poznání druhých.

Ontogenická rovina

Má nejbliže k původním psychologickým teoriím. Příčiny DN hledá v individuálních charakteristikách pachatele a oběti. Předpokládá, že pachatel projde

určitým ontogenetickým vývojem a naučí se stresové situace řešit agresivním chováním.⁷

4. Znaky a rysy domácího násilí

Základním znakem domácího násilí je násilí zaměřené na blízkou osobu. S tím úzce souvisí i termín „násilí v rodině“, který zahrnuje veškeré podoby násilí, které se vyskytují uvnitř rodiny:

- a) násilí mezi dospělými partnery (domácí násilí)
- b) násilí páchané členy rodiny na dětech (týrání a zneužívání dětí v rodině)
- c) násilí páchané uvnitř rodiny na seniorech⁸

4.1 Soukromí

A právě to, že se domácí násilí odehrává v uzavřeném kruhu rodiny, v soukromí je jedním z důležitých znaků. Agresor na svoji oběť útočí na soukromé půdě (nejčastějším místem činu je společný byt) eventuálně jinde v ústraní, kam nedosahuje veřejná kontrola. Oběť je v průběhu fyzického, psychického či sexuálního napadání vždy izolována od možností jakékoli pomoci zvenčí.⁹

4.2 Opakování a dlouhodobost

Domácím násilím není ojedinělý a jednorázový incident, byť se závažnými následky. Domácí násilí má svou historii, dochází k němu opakovaně. Projevy DN přetrvávají i ve velmi dlouhých časových intervalech několika let. Mohou zůstat po mnoho let skryté v soukromí a skončit rodinnou tragédií. V opakování a dlouhodobosti spočívá nebezpečnost domácího násilí.¹⁰

⁷ Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Vybrané výzkumy a teorie domácího násilí. In *Policista 7/2006*. [s.l.] : [s.n.], 2002. Vybrané výzkumy a teorie domácího násilí. s. 1-9.

⁸ Srov. DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí : Pracovní manuál*. [s.l.] : Agis, 2004. str. 8 - 9.

⁹ Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Vybrané výzkumy a teorie domácího násilí. In *Policista 7/2006*., 2002. Vybrané výzkumy a teorie domácího násilí. s. 1-9.

¹⁰ Cit. DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí : Pracovní manuál*. [s.l.] : Agis, 2004. str. 8

4.3 Vzdávající intenzita

DN začíná opakujícími se útoky proti lidské důstojnosti, k nim se postupně přidávají útoky proti zdraví a v konečném stádiu přejde v útoky proti lidskému životu. Ve svém počátku jednotlivé útoky v rámci domácího násilí nedosahují intenzity trestného jednání a jsou-li posuzovány izolovaně, může to vést k bagatelizaci a přehlížení i ze strany případně zakročujících policistů. Jednotlivé incidenty při svém opakování nabývají na intenzitě. V násilném vztahu se střídají fáze klidu, agrese a usmířování. S rozvojem DN se zmenšují fáze klidu a prodlužují se a stávají častějšími fáze agrese.¹¹

4.4 Role, moc a kontrola

Postavení oběti a pachatele je nerovné a jejich role se v průběhu opakovaných incidentů nemění. Pachatel uplatňuje kontrolu nad životem oběti zejména v oblasti jejích sociálních kontaktů a v oblasti ekonomické. Násilím uplatňuje moc nad jejím každodenním životem. Domácí násilí není spor, hádka nebo rvačka, tedy události, při kterých je postavení obou stran incidentu stejné.¹²

4.5 Vzájemná blízkost

Pachatel i oběť jsou nebo si byli vzájemně blízké a důvěrné osoby. K DN dochází uvnitř reálného partnerského vztahu mezi mužem a ženou (manželství nebo jiný podobné déletrvající vztah) nebo mezigeneračního vztahu mezi rodiči a dětmi či prarodiči žijícím ve společně obývaném bytě nebo domě.¹³

4.6 Specifičnost příčin

DN je unikátní i po stránce motivace. Téměř všechny teorie zdůrazňují, že fyzické, psychické i sexuální násilí mezi mužem a ženou uvnitř partnerského vztahu má zásadně jiné pohnutky a posilovače než běžné kriminální násilí. Jednoduše řečeno domácí agresor není kriminálník. Sám se za takového nepokládá, nemá totiž pocit, že by páchal velké nepravosti. Faktem je, že jednotlivé výpady i domácí násilí v celku nic konkrétního neřeší a pachatel nepoužívá agresi k cíli či účelu, který by otevřeně

¹¹ Tamtéž

¹² Tamtéž

¹³ Cit. DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí : Pracovní manuál*. [s.l.] : Agis, 2004. 8 s.

deklaroval. DN není instrumentální ani typicky afektivní, jeho psychologickou kvalitu nejlépe označuje výraz týrání partnera.¹⁴

Na závěr lze tedy shrnout, že se DN vyznačuje typickými znaky a jeho motivací není kriminální násilí, ale spíše týrání druhé osoby. Pachatel k tomu může využít mnoho způsobů. Například výhrůžky, zastrašování, manipulování, izolaci, odpírání jídla, peněz apod.

¹⁴ Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Vybrané výzkumy a teorie domácího násilí. In *Policista* 7/2006. , 2002. Vybrané výzkumy a teorie domácího násilí. s. 1-9.

5. Účastníci domácího násilí

Mnohdy je velmi rozšířený názor, že oběťmi domácího násilí jsou ženy. Bohužel se tento problém netýká jen žen, ale mezi oběťmi jsou i muži a děti. Je pravda, že nejpočetnější skupinu obětí tvoří ženy. V této kapitole bych ráda popsala účastníky domácího násilí, takže jak pachatele, tak oběť. Ráda bych zjistila, jestli se najde nějaký společný znak, který mají pachatelé tohoto trestného činu společný. Dále bych chtěla uvést, proč se někdo stane obětí a jiný agresorem, co všechno má vliv na utváření lidské osobnosti a jak se to pak projevuje při výskytu domácího násilí.

5.1 Oběti domácího násilí

Jako první bych se ráda věnovala obětem domácího násilí. Jak už jsem zmínila výše, oběťmi nemusí být zdaleka jen ženy, ale i muži a děti. Nejdříve bych chtěla popsat oběti obecně a poté v dalších podkapitolách už jednotlivé typy a jejich specifika.

Mezi oběti patří:

- manželka, manžel, druh, družka, bývalí manželé dále žijící ve společném bytě
- děti, žijící v tomto vztahu
- senioři žijící ve společném bytě nebo domě se svými dětmi
- osoby zdravotně postižené a odkázané na pomoc blízkých osob

Domácím násilím jsou postiženy všechny věkové kategorie osob bez ohledu na jejich vzdělání, věk či schopnosti uplatnění se na trhu práce. Nejčastěji jsou oběti zjišťovány v manželském vztahu (ženy ve věku 25 - 40 let), méně ve volnějších partnerských vztazích.¹⁵ V březnu 2001 proběhl první reprezentativní výzkum o postojích občanů ČR k domácímu násilí. Realizoval ho STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris. Z výsledků vyplynulo, že dvě třetiny české veřejnosti soudí, že násilí uvnitř partnerských vztahů je závažný problém, o kterém nelze mlčet. Dále 80% občanů starších 15 let zná sice pojem DN, ale jen 18% uvádí, že tomuto pojmu přesně rozumí a že má tak dostatek informací, jak se tváří tvář domácímu násilí zachovat. Tři pětiny lidí jsou přesvědčeny, že oběti DN se stávají slabé a bojácné ženy.¹⁶ Chování oběti má

¹⁵ Cit. Metodický pokyn ředitele úřadu SKPV č. 2/2004, Praha 2003. str. 60

¹⁶ Cit. ČÍRTKOVÁ, L. Vybrané výzkumy a teorie domácího násilí. In *Policista* 7/2006. , 2002. Vybrané výzkumy a teorie domácího násilí. s. 3.

určitá specifika. Oběť je v době volání o pomoc pod silným psychickým tlakem a zpravidla postrádá jakoukoliv sebedůvěru. Často trpí násilím poměrně dlouho (v průměru šest let), než se rozhodne pomoc zavolat. Důvody pro rozhodnutí zveřejnit domácí násilí bývají zpravidla dva: strach o vlastní život nebo napadení dětí. Oběť je ve stádiu, kdy již na svou situaci rezignovala a nehledá únikovou cestu. Stydí se dlouhodobé a intenzivní násilí na své osobě přiznat, sebeobviňuje se z neschopnosti vytvořit domácí pohodu, z provokací či jiných důvodů, které tak často slýchá od pachatele. Oběť domácího násilí má sklon ve své výpovědi minimalizovat rozsah a následky násilí, které vytrpěla.¹⁷

5.1.1 Ženy – oběti DN

Jako první bych se chtěla zabývat pohledem na oběti-ženy. Veškeré výzkumy do 90. let shodně potvrzují, že většinovými oběťmi domácího násilí jsou ženy (92 až 98% z celkového počtu obětí).¹⁸ Nejprve je nutné si ujasnit, co to vůbec znamená „násilí vůči ženám“. Rozumí se tím jakýkoli akt násilí založený na pohlaví oběti, který vede či pravděpodobně povede k fyzické, sexuální či psychické újmě či utrpení žen, včetně hrozby takových aktů, donucování či svévolného omezování svobody, ať už se projevuje ve veřejném či soukromém životě. To zahrnuje:

- násilí odehrávající se v rodině či domácnosti, včetně- mezi jiným- fyzické a duševní agrese, emocionálního a psychologického zneužívání, znásilnění a sexuálního zneužívání, incestu, znásilňování mezi manželi, pravidelnými či občasnými partnery a mezi druhem a družkou, trestných činů spáchaných ve jménu cti, zohavování ženských genitálií a sexuálního zohavování a dalších tradičních praktik škodlivých ženám, jako jsou násilné sňatky;
- násilí odehrávající se v rámci komunity včetně- mezi jiným- znásilnění, sexuálního zneužívání, sexuálního obtěžování a zastrašování na pracovišti, v institucích či jinde, obchodování se ženami za účelem sexuálního vykořisťování, ekonomického vykořisťování a sexuální turistiky;

¹⁷ Cit. Cit. Metodický pokyn ředitele úřadu SKPV č. 2/2004, Praha 2003. str. 60

¹⁸ Cit. ČÍRTKOVÁ, L. Vybrané výzkumy a teorie domácího násilí. In *Policista* 7/2006. , 2002. Vybrané výzkumy a teorie domácího násilí., str. 3

- násilí páchané či tolerované státem či jeho úředníky;
- porušování lidských práv žen v situacích ozbrojeného konfliktu, zvláště brání rukojmí, násilné vysídlení, systematické znásilňování, sexuální otroctví, násilné těhotenství.¹⁹

5.1.1.1 Důsledky DN na ženách

- fyzické poranění nebo trvalá újma na zdraví;
- ztráta domova;
- ztráta zaměstnání;
- ztráta rodiny, přátel, a dokonce i dětí následkem izolovanosti pachatelem;
- deprese, pokusy o sebevraždu, duševní poruchy;
- značnou úzkost a návaly paniky;
- poruchy spánku, nechutenství;
- potíže se soustředěním;
- pocit bezmoci.²⁰

Ženy, které se stanou oběťmi domácího násilí, většinou nejsou jen pasivní oběti snášející bolest a utrpení, ale musejí si hledat způsoby, jak se s utrpením vypořádat. Rozvíjejí určité strategie a dělají rozhodnutí. Často však střídají defenzivní a asertivní strategie. Okolí si většinou myslí, že se žena pohybuje neustále v kruhu, ale je to spíše spirála. Kdy po každém násilném činu se její náhled na vztah mírně změní a žena postupně dochází k bodu, kdy dokáže vztah ukončit. V této spirále se uplatňují určité procesy:

a) Zvládání situace

První násilný incident znamená pro vztah krizi. V této době, ale žena většinou vztah neukončí a ať už je násilí jakkoli závažné, je schopna to pochopit a přijmout. Pokud se začne násilí opakovat, má tendence k sebeobviňování.

b) Zkreslení reality

Násilí postupně začne více a více ovlivňovat život ženy. Snaha o řešení problému jí bere hodně energie a pozornosti. Často začne brát zodpovědnost na sebe,

¹⁹ Cít. Násilí na ženách. Praha : Informační kancelář Rady Evropa, 2004. str. 10

²⁰ Cít. Vyšetřování domácího násilí, str.20

má tendence kontrolovat své chování tak, aby nedávala záminku k dalšímu násilnému chování a tak je její pohled na realitu čím dál tím více zkreslený.

c) Definování zneužívání

Zpravidla teprve po větším počtu útoků si žena začne uvědomovat, že jde o domácí násilí. Tento proces je složitý, protože poprvé vidí sebe sama jako oběť a partnera jako pachatele zneužívání. Agresivitu již nechápe jen jako výjimku, ale jako opakující se prvek vztahu.

d) Přehodnocování vztahu

Jakmile žena pochopí, že ona je oběť a partner pachatel, začne přehodnocovat vztah. Žena většinou zvažuje možnost dočasně nebo trvale odejít a možnost násilí oficiálně ohlásit.

e) Ukončení vztahu

Než žena ze vztahu odejde, většinou učiní několik neúspěšných pokusů o odchod. I když žena partnera opustí, častokrát se k němu znovu vrátí. Mezi důvody těchto návratů patří například důvěra v partnerovy sliby o změně. Žena také často nemá kam jít, nemá finanční příjem nebo podlehne tlaku příbuzných, přátel někdy i dětí.

f) Ukončení násilí

Ne vždy znamená ukončení vztahu také ukončení násilí. Dokonce ji to může vystavit ještě většímu riziku závažnějšího útoku. Žena nemusí být schopna se tomuto násilí bránit a proto by zde měla zasáhnout oficiální instituce, která může například pachateli zakázat přibližovat se k oběti.²¹

5.1.1.2 Výzkumy DN na ženách

Výsledky jednotlivých studií se od sebe liší a jejich srovnatelnost je velmi obtížná, většina z nich se ale shoduje v tom, že převážnou část obětí tvoří ženy.

Výsledky některých výzkumů:

Stručný pohled na to, jak vypadá situace domácího násilí na ženách ve světě, uvádí zpráva UNICEF z roku 2000. Tak například v Kanadě uvedlo 29% žen, že bylo

²¹ Cit. Vyšetřování domácího násilí str. 21-22

fyzicky napadeno svým současným nebo bývalým partnerem, v Japonsku to bylo dokonce 59%, v USA asi 28% a ve Velké Británii kolem 25%.²²

Podle reprezentativního výzkumu, který provedla v roce 2006 pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR agentura STEM, na vzorku 1690 respondentů starších 15 let vyplynulo, že se 13% dotázaných stalo obětí DN. Nejčastěji se jednalo o kombinaci psychického a fyzického násilí (48%), 18% dotázaných přiznalo pouze fyzické násilí, 14% respondentů uvedlo, že se stalo obětí sexuálního násilí v rámci rodiny.²³

V roce 2006 uveřejnilo občanské sdružení ROSA výsledky statistického šetření, které bylo provedeno mezi 200 klientkami. Monitorovaly se zde formy fyzického násilí. Nejvíce žen se setkalo s opakovaným fackováním 57%, dále s bitím a ranami pěstmi 48,5% žen a s bitím do hlavy a obličeje 24%. Dále 25% žen zažilo škrcení a 23,5% bylo zkopáno. Velmi často byly ženy bity v těhotenství, hlavně v jeho druhé polovině, až 15,5%.²⁴

Dalším zajímavou studií opět provedlo sdružení ROSA. Tentokrát mapovala výskyt násilí mezi teenagery. Dotazovaný vzorek se skládal z 200 studentů a studentek ve věku od 17 do 22 let. Na široce položenou otázku, zda zažili násilí ve vztahu, odpovědělo kladně 7% dívek a žádný chlapec. Posléze byla otázka zpřesněna a 11% dívek a 3,8% chlapců uvedlo, že je partner někdy uhodil. Tento velký rozdíl ukazuje na nebezpečí toho, že mladí lidé nepojmenovávají prvotní signály násilí ve vztahu, což může vést k rozvoji dalšího násilí.²⁵

5.1.2 Děti – oběti domácího násilí

Tuto podkapitolu bych ráda rozdělila do dvou částí a to na první, ve které budu na dítě pohlížet jako na pasivního účastníka domácího násilí (často dítě domácímu násilí přihlíží) a druhou, ve které bych chtěla nastínit syndrom týraného dítěte CAN. V obou případech je dítě vystaveno stresujícím situacím, které mohou jeho život zásadně ovlivnit. Dítě si často není schopno samo pomoci nebo se bojí o pomoc požádat. V prvním případě dítě nemusí vůbec rozeznat domácí násilí, pak hrozí nebezpečí, že přijme stejný životní styl a bude projev agresivity považovat za naprosto normální a běžný. V druhém případě se dítě samo ocitá v roli oběti, a jelikož jsou pachatelé

²² Cit. MARVANOVÁ, B. a kol. *Partnerské násilí : Problematika partnerského násilí*: Linde, 2007.

²³ Cit. MARVANOVÁ, B. a kol. *Partnerské násilí : Problematika partnerského násilí*: Linde, 2007.

²⁴ Tamtéž

²⁵ Tamtéž

v drtivé většině jeho vlastní rodiče, má malou šanci na to, že mu bude pomoheno. Na většinu případů se přijde, až když dojde násilí do extrému.

5.1.2.1 Dítě – zapomenutá oběť DN

Jak uvádí L. Čírtková ve většině případů domácího násilí je největší pozornost upřena na hlavní aktéry. Bohužel se velmi často zapomíná na to, že domácí násilí probíhá za zavřenými dveřmi domu nebo bytu v úzkém rodinném kruhu a právě součástí tohoto kruhu jsou i děti. Proto se pro ně užívá termín zapomenuté oběti DN.

Domácí násilí postihuje děti dvojím způsobem:

a) přímá viktimizace

To znamená, že agresor utočí nejen na partnera, ale i na dítě. Často jsou to případy, kdy dítě matku chrání. Statisticky vyjádřeno je to až 62% synů starších 14 let, kteří někdy bránili svou matku před útokem otce nebo nového partnera. Dívky mají naopak tendence chránit před útoky své mladší sourozence.

b) nepřímá viktimizace

V této chvíli dítě není přímým terčem násilí, ale ocitá se pouze v roli svědka. I přes veškerou snahu nezatahovat dítě do těchto sporů, bývá dítě velmi ovlivněno. Dítě žije v neustálé nestabilitě a nejistotě, což se hlavně u adolescentů projevuje častými útekami z domova.

Ať už se jedná o přímou nebo nepřímou viktimizaci následky bývají shodné. Dítě je psychicky traumatizováno a to se projevuje například pocity viny a bezmoci, nízkým sebevědomím a depresemi, nočními můrami, agresivitou, vzteklostí, impulzivitou, zvýšenou nemocností apod. Podobně jako u žen i u dětí dochází k sebeobviňování za DN. Děti investují spoustu energie do toho, aby hádkám zabránily. Často pak bývají nemocné, trpí nespavostí a pomočováním. Jakmile se však dítě dostane ze stresujícího prostředí, příznaky zmizí. Tyto děti, jsou také náchylnější k sebepoškozování (alkohol, drogy...). Nejzávažnějším důsledkem DN na dítěti je, že si osvojuje špatný model fungování rodiny a z toho plynou kriminogenní nebo viktimogenní důsledky na životní cestu dítěte. Zajímavým jevem je tzv. dating violence, což by se dalo česky přeložit jako násilí na velmi mladých mileneckých dvojicích. Je to zcela nová podoba DN, která se poslední dobou velmi rozšiřuje. Uvádí se, že 20 až 30%

adolescentní dvojic trpí násilím ve vztahu. V 95% jsou násilníci chlapci. Jde o násilí mezi páry středoškoláků, učňů a dokonce i vysokoškoláků. Hlavním znakem se snaha kontrolovat a vlastnit partnera. Například chlapec nutí svou dívku, aby opustila kamarádky, trávila s ním veškerý volný čas a dokonce i opustila školu. Pro mladistvé je ještě těžší řešit tyto situace, než pro dospělé. Nejsou ještě tak emočně vyvinutí a často nenaleznou pomoc. Dospělí jejich situaci bagatelizují a podceňují. Důležité je nezapomenout, že pokud je chlapec násilník již v mileneckém vztahu, po svatbě se nic nezmění a pokud ano, tak k horšímu.²⁶

5.1.2.2 Syndrom týraného a zneužívaného dítěte CAN

V polovině dvacátého století si začali lékaři všimnout častého výskytu somatických poškození dětí, které nebyly způsobeny náhodně, ale záměrně a vznikl nový termín „poškození neúrazovými zraněními“. Nejčastějším původcem byl odhalen někdo ze členů rodiny. V roce 1962 Dr. Kepke nazval tento jev „syndromem bitého či týraného dítěte“. Syndrom týraného a zneužívaného dítěte CAN (Child Abuse and Neglect) byl definován zdravotní komisí Rady Evropy v roce 1992. Lze jej definovat jako soubor nepříznivých příznaků v nejrůznějších oblastech stavu, vývoje dítěte i jeho postavení ve společnosti, v rodině především. Je výsledkem úmyslného ubližování dítěti ze strany především rodičů.²⁷

Týrání dítěte

Fyzické - jedná se o vědomé tělesné ubližování dítěti, ale i nezabránění takovému zacházení s dítětem. Zahrnuje nejen hrubý útok na dítě, ale i pravidelné tělesné trestání užívané jako výchovný prostředek. Mezi jeho nejčastější formy patří nepřiměřené bití rukou či jinými nástroji, kopání, údery pěstí, popáleniny, bodné rány, škrcení, svazování apod.

Psychické – jde o takové chování vůči dítěti, které má negativní dopad na jeho citový vývoj, vývoj jeho chování a sebehodnocení. K častým formám patří nadávky,

²⁶ Srov. Čírtková, L. Děti a domácí násilí,

²⁷ Cit. HANUŠOVÁ, J. *Násilí na dětech - syndrom CAN*. Praha : Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. str. 6

ponižování, zesměšňování, opovrhování, výhrůžky, odmítání dítěte, citová deprivace, požadování nereálných výkonů, izolace atd.²⁸

Sexuální zneužívání

Jedná se o nepatřičné vystavování dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti i chování. Zahrnuje jakékoliv pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování. Dělí se na bezdotykové a dotykové. Bezdotykové zahrnuje setkání s exhibicionisty a pasivní účast na sexuálních aktivitách. V kontaktním týrání dochází k pohlavnímu styku, laskání pohlavních orgánů apod.²⁹

Zanedbávání

Znamená takový nedostatek péče, který zapříčiňuje vážnou újmu na vývoji dítěte. Jeho formy jsou tělesné, to je například nedostatek přiměřeného jídla, pití nebo oblečení. Citové formy zahrnují neuspokojování citových potřeb dítěte, nedostatek náklonnosti, lásky. Další formou je zanedbávání výchovy a vzdělávání (neodůvodněná absence) a zanedbávání dozoru.³⁰

Systémové týrání

Jde o týrání, které je způsobené systémem, který byl založen pro pomoc a ochranu dětí a jejich rodin. Dítěti je například upřeno právo na informace, na vyslyšení. Je neprávem odděleno od svých rodičů, je traumatizováno zbytečnými lékařskými prohlídkami nebo soudním systémem.³¹

Šikanování

Agrese vůči jedinci fyzicky slabšímu nebo, který je v závislém postavení. Mezi formy šikanování patří ponižování, vynucování poslušnosti, vydírání.³²

Následky, terapie a prevence syndromu CAN

²⁸ Cit. *Tiskový servis prevence kriminality MV : Výběr - únor 2002*. Praha : Odbor prevence kriminality, 2004. str. 24

²⁹ Cit. HANUŠOVÁ, J. *Násilí na dětech - syndrom CAN*. Praha : Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. Str.7

³⁰ Cit. *Tiskový servis prevence kriminality MV : Výběr - únor 2002*. Praha : Odbor prevence kriminality, 2004. str. 26

³¹ Cit. Cit. HANUŠOVÁ, J. *Násilí na dětech - syndrom CAN*. Praha : Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. str.8

³² Cit. *Tiskový servis prevence kriminality MV : Výběr - únor 2002*. Praha : Odbor prevence kriminality, 2004. str. 26

Neplatí vždy, že musí u dítěte postiženého syndromem CAN nastat PTSP. Záleží to individuálně na každém případě. Posttraumatická stresová porucha mění u dítěte percepci, motoriku, paměť i asociace. Mohou se objevit i poruchy vegetativní, emoční, poruchy nálady a chování apod. Terapie vždy vychází z komplexního rozboru celého případu. Jako nejúčinnější se ukazuje kombinace cílené sociální pomoci a paralelní psychoterapie pro rodiče i dítě. Prevence primární spočívá především v kvalitní přípravě dětí do manželství a rodičovství. Osvědčují se i programy pro těhotné ženy a nastávající otce. Sekundární prevence je založena na aktivním vyhledávání rizikových dětí, dospělých, rodin a situací. Hlavním smyslem terciální prevence je zabránění dalšímu zneužívání.³³

5.1.3. Senioři – oběti domácího násilí

Bohužel, ani u lidí v pokročilém věku, se nevyhneme tomuto jevu. Navíc v ČR zatím nebylo DN na seniorech vědecky zkoumáno. Je to alarmující zjištění, protože u nás žije více než 1 400 000 osob starších 65 let a zpráv o násilí páchaném na této skupině osob stále přibývá. Jedná se především o úmyslné neuspokojování nezbytných základních potřeb seniora nebo takové jednání, které má za cíl starší osobě fyzicky nebo psychicky ublížit. Termín senior bohužel český právní systém nezná. Obecně lze říci, že je to osoba, která dosáhla vyššího věku. Určité rozdíly jsou také ve skutkové podstatě trestného činu. Způsobí-li pečovatel nebo rodinný příslušník starší osobě úmyslně ublížení na zdraví nebo z nedbalosti způsobí těžkou újmu na zdraví, bude potrestán podle příslušných právních ustanovení trestního zákona. Jestliže je však starší osoba soudem zbavena způsobilosti k právním úkonům, nebo pokud je tato její způsobilost soudem omezena, bude možno špatné zacházení ze strany pečovatele kvalifikovat jako trestný čin týrání svěřené osoby, kde zákon umožňuje vyšší trest.

5.2 Pachatelé domácího násilí

Pachatelem může být kdokoliv, kdo společně sdílí byt nebo dům bez ohledu na jeho postavení v rodině. U pachatele nesehrává významnou roli jeho náboženské vyznání, dosažený stupeň vzdělání ani příslušnost k etniku. Typickým je dvojí vzorec chování, kdy navenek přistupuje ke své oběti pozorně a mile, v soukromí je bezohledný

³³ Srov. Cit. HANUŠOVÁ, J. *Násilí na dětech - syndrom CAN*. Praha : Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. str. 20 - 21

a násilnický. Často si sklon k domácímu násilí přináší do života jako vzorec chování, který odpozoval v dětství.

Typické znaky pachatele:

- nízké sebevědomí
- snaha neustále kontrolovat
- vychovávat a omezovat blízkou osobu
- neschopnost vyjadřovat své city
- -udržování povrchních vztahů
- považuje násilí za vhodný a správný způsob řešení konfliktu
- své násilnické chování bagatelizuje, omlouvá, popírá a vymýšlí zdůvodnění (alkohol, provokace oběti, stres)³⁴

Typy pachatelů

Existují dva základní typy pachatelů:

1. Sociálně problémový jedinec

Pochází z kriminální populace a násilné chování je pro něj naprosto běžné vůči většině lidí. Často je uživatelem drog či alkoholu.

2. Muž/žena dvojí tváře

Pochází ze sociálně konformní populace, navenek vypadá jako dobře adaptovaná osoba. Na okolí působí jako bezproblémový a slušný občan. Většinou nemá s policií zkušenost a své násilné chování si schovává za zavřené dveře domova.

Další typy:

Rozpadlý alkoholik

Násilí se u něj prohlubuje s rostoucí silnou sociální a psychickou deprivací. Naděje na nápravu vztahu je tady velmi mizivá.

Psychopatický/á pachatel/ka

³⁴ Srov. Metodický pokyn ředitele úřadu SKPV č. 2/2004, Praha 2003. str. 59

Tyto typy lidí používají dlouhodobé a trýznivé způsoby mučení, jsou vytrvalý a násilí páchají z podstaty své narušené osobnosti. Bývají mistři lži a své agresivní jednání umějí dobře maskovat. Rádi také manipulují a nebojí se sáhnout k brutálnímu násilí.

Reaktivní násilník

Je nejčastějším typem násilníka a přijímá týrání jako řešení složité situace nebo vysoké míry stresu. Osobnostně je tento typ slabý a nejistý.³⁵

Profily pachatelů jsou velmi důležité i pro práci policistů, kteří řeší případ DN. Čím hlouběji pochopí motivaci pachatele, tím účinněji mohou DN řešit. Agresivní muži si svým chováním udržují a upevňují svoje postavení a za použití násilí mohou získávat některé výhody. Například si mohou vybit své emoce, získají služby v domácnosti, poslušnou sexuální partnerku, více sexuálních vztahů a více peněz díky vykořisťování.³⁶ Nezřídka kdy je také pachatel domácího násilí závislý na přítomnosti oběti v partnerském vztahu a špatně snáší odchod oběti ze společné domácnosti. Pak přicházejí na řadu sliby, dárky, výčitky, výhrůžky, násilí a podobně. Oběť by zde měla dát jasně najevo, že chování pachatele je nežádoucí a nebude tolerováno. Jde o netolerování domácího násilí a tento princip vychází z přesvědčení, že za DN nese plnou zodpovědnost pachatel a nikoliv oběť. A takovéto násilí je nepřijatelné a neomluvitelné za jakýchkoliv okolností.³⁷ Bohužel náš právní řád a společenské předsudky o mužích a ženách usnadňují mnoha mužům uspokojovat svoji touhu ovládat bez větších překážek. Násilníci jsou ve svém chování často utvrzováni, neboť normy společnosti či dokonce oficiální zákony jim dávají najevo, že ovládání jejich žen a dětí je přijatelné, i když zahrnuje použití násilí.³⁸

³⁵ Srov. Kriminalistický sborník 4/2006, str. 37

³⁶ Srov. Vyšetřování domácího násilí, str. 18-19

³⁷ Srov. Metodický pokyn ředitele úřadu SKPV č. 2/2004, Praha 2003. str. 59

³⁸ Cit. Vyšetřování domácího násilí, str. 19

6. Výskyt, důsledky a mýty domácího násilí

Domácí násilí jako problém nevzniklo v posledních letech, ale díky angažovanosti ženských hnutí a hnutí na ochranu lidských práv se o něm začalo stále více mluvit a orgány státní správy byly nuceny se jím zabývat. Ještě do 70. let 20. století nebyl jev domácího násilí znám. Teprve v roce 1970 se formuloval jako problém. Mezi léty 1970 a 1980 bylo domácí násilí označeno za trestný čin. Po roce 1980 se začíná hledat strategie k domácímu násilí.³⁹

Mezi základní a nezpochybnitelná fakta o DN patří především jeho rozšířenost, vysoká latence a také závažnost jeho důsledků pro přímo postižené rodiny i celou společnost. Podle expertů představuje domácí násilí vůbec nejrozšířenější formu agrese mezi lidmi. Lidé mají větší pravděpodobnost, že budou napadnuti, zraněni, týráni či zabiti doma a ze strany svých blízkých, než kdekoli jinde a od kohokoli jiného ze společnosti. Konkrétní údaje o výskytu DN se hodně liší, ale rámcově se pohybují okolo 10-30%. Lze tedy říci, že rodina už přestává být místem bezpečí a ochrany a naopak soukromí rodiny se stává dobrou příležitostí pro týrání slabších silnějšími.⁴⁰ Jedním z průvodních znaků DN je právě jeho latence. Přesné počty o latenci vlastně neexistují, protože díky současnému vedení kriminálních statistik, nelze přesně vyjádřit počet případů. DN je totiž širokospektrální problém, který může být postihnut pod několika hlavičkami různých trestných činů. Mnoho údajů o latenci však lze získat z poraden a krizových linek. Pro zajímavost je dobré porovnat počet oznámení DN v krizových linkách a poradnách s počtem oznámení na Policii ČR.

Tab. 1: Údaje z roku 2005⁴¹

Název instituce	Počet oznámení DN	Počet oznámení DN Policii ČR v %
DONA linka	5 927	28
Záznamové listy(Bílý kruh bezpečí)	2207	49

³⁹ Srov. ČÍRTKOVÁ, L. Domácí násilí, pracovní sešit účastníka kurzu

⁴⁰ Cit. ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminalistika 3/2006: Domácí násilí*. str. 187

⁴¹ Cit. ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminalistika 3/2006: Domácí násilí*. str. 188

Dotazník DN(výzkum.sondy BKB)	324	56
Celkem	8458	65

Otevřenou otázkou zůstává, jak mohou tyto instituce pomoci vzbudit ochotu k oznamování DN na Policii ČR. Dalším závažným problémem je reviktimizace. S každou další viktimizací totiž klesá ochota oběti oznámit událost. Tato neochota jen přispívá k upevnění cyklu násilí v rodině. Opožděná intervence zvenčí tak podporuje opakování DN. Pro pachatele to znamená rozvíjení jeho kriminalizace a pro oběť zvětšení traumatizace.⁴²

6.1 Důsledky DN

Důsledky lze rozdělit do několika různých kontextů. Například v právním kontextu je kladen důraz na fakt, že DN výrazně narušuje kvalitu života oběti. Omezuje její důstojnost a později i zdraví a život. V sociálním kontextu je DN označováno za sociálně patologický jev. Velmi závažný je zničující dopad na celou rodinu, které přestává plnit své funkce. Násilí již není jen záležitostí mezi dospělými (manžel/manželka...), ale do hry se dostává i dítě, ať už jako přímý či nepřímý aktér DN. To pak může mít za následek tzv. transgenerační přenos násilí neboli nápodoba a opakování modelu násilných partnerských vztahů ve vlastní dospělosti. S tím souvisí i postoj vývojové kriminologie, která tvrdí, že není-li DN kompenzováno projektivními faktory (pozitivní působení školy) dochází k usnadnění cesty do kriminální kariéry či kariéry oběti. Psychologický kontext se zabývá spíše obětí DN. Některé způsoby její reakce na DN jsou pro laiky jen těžko pochopitelné. Je důležité poznat podstatu a zvláštnost dynamiky násilí. Dominujícím psychologickým znakem týraní je uplatňování moci a kontroly nad obětí. Mezi závažné důsledky DN patří samozřejmě pokles sebedůvěry, depresivní stavy a problémy s navazováním vztahů. To však nejsou zdaleka všechny důsledky, existují totiž takzvané neuvědomované následky DN. Sem patří větší zdravotní potíže psychické i somatické.⁴³

⁴² Srov. ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminalistika* 3/2006: *Domácí násilí*. str. 189

⁴³ Srov. ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminalistika* 3/2006: *Domácí násilí*. str. 199

6.2 Mýty

Domácí násilí je sice u nás bráno jako vážný celospolečenský problém, ale stále kolem něho panuje spousta mýtu, které v důsledku velmi ovlivňují pozici oběti i pachatele. Většina těchto mýtů pak brání obětem mluvit o svém problému a podporuje tak další napadání a útoky, omlouvá násilné chování a znemožňuje účinnou pomoc obětem.

Partnerské násilí je soukromá záležitost.....

Jediná účinná pomoc oběti přichází většinou zvenčí. Proto začal platit v roce 2004 paragraf 215a, v němž byla stanovena nová skutková podstata týrání osoby žijící ve společném bytě či domě. Od roku 2007 poskytuje zákon č.135/2006 Sb. obětem domácího násilí větší ochranu ve smyslu možnosti vykázaní násilné osoby ze společného obydlí.

Partnerské násilí se týká jen několika lidí.....

DN je jev, který se vyskytuje v celé populaci a rozhodně k němu nedochází jen výjimečně. Naopak podle průzkumu agentury STEM pro Bílý kruh bezpečí (2001) vyplynulo, že až 65% populace zná případ násilí mezi partnery z doslechu a 26% se s ním setkalo přímo.

Partnerské násilí se objevuje jen v nižších společenských vrstvách.....

Bohužel k partnerskému násilí dochází ve všech vrstvách společnosti, bez ohledu na vzdělání, příjmy, bydliště, věk a náboženské vyznání. Vyskytuje se jak v heterosexuálních tak v homosexuálních vztazích.

Partnerské násilí jsou jen drobné neshody.....

Jak jsem již uvedla v první kapitole o definici DN, jeho hlavní znakem je dlouhodobé trvání a opakování. Tyto fáze se střídají s fázemi klidu. Kromě psychického týrání zahrnuje DN i fyzické násilí a nezhledka kdy končí i doživotními následky či smrtí.

Je to jen hádka.....

Musíme si uvědomit rozdíl mezi hádkou a násilím. Hádky je většinou konflikt dvou stran, které jsou vyrovnané. Každá strana se snaží prosadit svoje stanovisko. Pokud je mezi nimi nevyrovnanost sil, už se nejedná o hádku, ale o násilí.

Svádění viny na alkohol.....

Alkohol sice může být stimulátorem násilí, ale není jeho příčinou. Násilníci často využívají stav opilosti k omlouvání svých činů.⁴⁴

⁴⁴ Srov. MARVANOVA, B. a kol. *Partnerské násilí : Problematika partnerského násilí*. Linde, 2007.

7. Právní úprava

V této kapitole bych se ráda věnovala tomu, jak se nejen český, ale i některé zahraniční právní řády staví k problému domácího násilí. Každý stát se s tímto jevem vypořádává po svém, někdy méně či více úspěšně. V podkapitole o českém právním řádu se zmíním o novele trestního zákona a o důsledcích, které tato novela má pro oběť i pachatele. Dále uvedu navrhovaná opatření v boji proti domácímu násilí.

7.1 Situace v České republice

Nejvyšší právní normou v ČR je Ústava a Listina základní práv a svobod. Jsou v nich zakotveny základní lidská práva a svobody a stanovují zásady, na kterých je náš právní systém postaven. Nad naší Ústavou stojí Všeobecná deklarace lidských práv, schválená OSN v roce 1948, ta popisuje práva, na která máme nárok všichni. S případy domácího násilí souvisí:

Článek 3: Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.

Článek 5: Nikdo nesmí být podroben mučení, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení či trestu

Článek 12: Nikdo nesmí být vystaven svévolnému narušení svého soukromí, rodiny, domova či korespondence, ani útokům na svoji čest a pověst. Každý má nárok na právní ochranu před takovým narušením či útoky.⁴⁵

Stát má tedy povinnost chránit základní práva a svobody svých občanů a nesmí tolerovat jejich porušování, ani pokud k nim dochází v kruhu blízkých osob, tedy v rodině.⁴⁶ Novelou trestního zákona č. 91/2004 Sb. vstoupila s účinností od 1. 6. 2004 do trestního zákona pod ustanovením § 215a nová skutková podstata. V roce 2006 byl v ČR přijat zákon č. 135/2006 Sb., který mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Tento zákon, který vstoupil v platnost 1. 1. 2007, umožňuje vykazání pachatele DN ze společného obydlí na dobu 10 dnů. Předběžným opatřením je možno požádat o prodloužení této doby a to maximálně na dobu jednoho roku. Tato nová zákonná úprava se zaměřuje především na samotnou příčinu DN a prioritně na ochranu ohrožené osoby. Zákon má preventivní charakter. Lze ho rozčlenit na tři pilíře a to na

⁴⁵ Cit. Vyšetřování domácího násilí, str.5

⁴⁶ Ústava, trestné činy a přestupky nejčastěji páchané v rámci mimořádných událostí v domácnostech, str.32

rozhodování o institutu vykázání a role policie, dále na rozhodnutí o předběžném opatření soudu a na pomoc obětem DN. Při jeho tvorbě vycházeli odborníci z několika zásad. První je zásada priority práv, to znamená, že v případech DN je zásah do soukromí nutný, aby nedošlo k ohrožení zdraví, života a práv ostatních občanů. Druhou zásadou je zásada subsidiarity, která osobám ohroženým násilím zajišťuje opatření netrestní povahy. Opatření definovaná v zákoně (vykázání či předběžné opatření) mají povahu preventivní reakce na nebezpečné útoky. Mezi další patří zásada přiměřenosti a minimalizace zásahů. Ta řeší míru použití zásahu policisty v případech DN. Fungování celého systému má zaručit zásada výměny informací.⁴⁷ S přijetím tohoto zákona se Česká republika zařadila mezi státy s proaktivní reakcí na domácí násilí. Zákon zavádí systémový, komplexní přístup k prevenci a ochraně před DN. Upravuje a hlavně propojuje postupy policie, justice a sociálních služeb při řešení DN. Dává tedy nové pravomoci nejen Policii ČR, ale i justici a sociálním službám.⁴⁸

7.1.1 Institut vykázání

Podstatou je možnost zásahu státu do vztahu osob, mezi nimiž dochází k DN a to na základě vykázání agresora na přiměřenou dobu z domu či bytu společně sdíleného s ohroženou osobou. Vykázání je opatření primární a podpůrné povahy a používá se v případě, nelze-li dosáhnout ochrany ohrožené osoby jiným způsobem. Rozhodnutí o vykázání je správní, proti němuž je možno podat do 15 dnů odvolání. Vykázaná osoba je podle § 21c zákona o policii, povinna vydat policistovi klíče od společného obydlí a zároveň má právo vzít si všechny věci osobní potřeby, cennosti a dokumenty. Dále jsou jí poskytnuty informace o možnostech dalšího ubytování a také o jejím právním postavení. Ohrožená osoba dostává informace o možnosti předběžného opatření a využití služeb některých zařízení, které se zabývají pomocí obětem DN.⁴⁹ Od 1. ledna 2009 platí nová právní úprava domácího násilí. Jde o § 44 ze zákona č. 273/2008 Sb. Ten říká:

- (1) Lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti, je policista oprávněn vykázat tuto osobu z bytu nebo domu

⁴⁷ Srov. Právní úprava ochrany před domácím násilím

⁴⁸ Cit. ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminalistika* 3/2006: *Domácí násilí*. str. 198

⁴⁹ Srov. tamtéž

společně obývaného s útokem ohroženou osobou (dále jen „společné obydlí“), jakož i z bezprostředního okolí společného obydlí. Policista je oprávněn tuto osobu vykázat i v její nepřítomnosti.

(2) Vykázání trvá po dobu 10 dnů ode dne jeho provedení. Tuto dobu nelze zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby. Podáním návrhu na vydání předběžného opatření podle občanského soudního řádu v průběhu vykázání se doba vykázání prodlužuje do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tomto návrhu.

(3) Vykázání oznámí policista ústně vykázané i ohrožené osobě a vyhotoví potvrzení o vykázání, které jim předá proti podpisu. Součástí potvrzení o vykázání je vymezení prostoru, na který se vykázání vztahuje, uvedení totožnosti ohrožené a vykázané osoby a adresa útvaru policie, u kterého si může vyzvednout kopii úředního záznamu o vykázání. Odmítne-li ohrožená nebo vykázaná osoba potvrzení o vykázání převzít nebo odmítne-li písemně potvrdit jeho převzetí, policista tuto skutečnost uvede v úředním záznamu.

(4) Není-li vykázaná osoba vykázání přítomna, poučení o jejích právech a povinnostech v souvislosti s vykázáním jí policista poskytne při prvním kontaktu. Je-li to možné, policista této osobě předá potvrzení o vykázání, v opačném případě ji poučí o možnosti převzít potvrzení o vykázání a kopii úředního záznamu o vykázání u příslušného útvaru policie

(5) Nesouhlasí-li vykázaná osoba s vykázáním, může proti němu na místě podat námitky, které policista uvede v potvrzení o vykázání. Policista námitky předá bez zbytečného odkladu krajskému ředitelství příslušnému podle místa vykázání. Vykázaná osoba může dále do 3 dnů ode dne převzetí potvrzení o vykázání podat příslušnému krajskému ředitelství námitky písemně. Lhůta pro podání námitek počíná běžet dnem následujícím po dni, kdy došlo k převzetí potvrzení o vykázání a je považována za dodrženu, jsou-li námitky nejpozději v její poslední den předány k poštovní přepravě nebo podány u příslušného krajského ředitelství. O tomto právu policista vykázanou osobu poučí před předáním potvrzení o vykázání.

(6) Shledá-li příslušné krajské ředitelství, že podmínky pro vykázání nebyly splněny, vykázání ukončí a o této skutečnosti vyrozumí ohroženou a vykázanou osobu bez zbytečného odkladu.⁵⁰

7.1.2 Předběžné opatření

Ohrožená osoba má možnost podat návrh na předběžné opatření, které by mělo v praxi navazovat na rozhodnutí o vykázání. Soud je o návrhu na předběžné opatření rozhodnout do 48 hodin od jeho podání. Návrh lze podat nezávisle na rozhodnutí o vykázání. Předběžným opatřením může soud násilné osobě uložit, aby dočasně opustila dům nebo byt a zdržela se setkávání s ohroženou osobou. Doba trvání předběžného opatření je stanovena na 1 měsíc s možností prodloužení nejdéle však na 1 rok.⁵¹

7.1.3 Intervenční centra

Intervenční centra poskytují bezprostřední, individuální psychologickou a sociální pomoc osobám ohroženým DN. IC také plní úlohu koordinační a informační mezi policií, obecnou policií, orgány sociálně právní ochrany dětí, obcemi, nestátními a charitativními organizacemi. Jsou financovány z rozpočtu MPSV a z rozpočtu krajů. IC je povinno do 48 hodin od doručení podnětu nebo poté co se dozví o ohrožené osobě, ji kontaktovat.⁵²

7.2 Situace ve světě

V této podkapitole se budu zabývat intervenčními projekty proti domácímu násilí ve světě. Za nejvýznamnější považuji experiment v Minneapolisu, poté se zmíním o situaci v Německu a v regionech ruské federace.

7.2.1 Experiment v Minneapolisu

Cílem tohoto experimentu bylo zjistit co nejefektivnější policejní opatření při kontaktu s DN. Efektivitou se rozuměla redukce rizika opakovaného útoku vůči stejné oběti. Autorem projektu je L. W. Sherman, který proti sobě postavil tři základní policejní postupy. Jde o urovnání a tišení konfliktu (domluva pachatelů), oddělení sporných stran (pokyn pachatelů na 8 hodin se vzdáli z blízkosti oběti) a o uvěznění

⁵⁰ Cit. § 44 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, Praha 2008

⁵¹ Srov. Právní úprava ochrany před domácím násilím

⁵² Srov. Právní úprava ochrany před domácím násilím

pachatele (bez ohledu na další postup ve věci). Experiment probíhal od března do srpna 1982 a byly do něj zařazeny všechny zjištěné případy méně závažných incidentů mezi partnery. Počet událostí byl 314. Policejní postup byl stanoven náhodně, nerozhodovali o něm zasahující policisté. K vyhodnocení efektivity byly použity dva ukazatele. První ukazatel byl, zda daný pachatel recidivoval vůči stejné oběti a jako druhým ukazatelem bylo interview prováděno s oběťmi DN. Vyhodnocením výsledků došel Sherman k závěru, že jako nejúčinnější policejní postup se jeví arest (uvěznění). Okamžitou reakcí na toto zjištění bylo, že několik států USA předepsalo uvěznění jako povinné policejní opatření. Od roku 1986 proběhlo asi 6 výzkumných replik, ale bohužel jejich výstupy byly nejednotné a rozporuplné. Výsledkem tedy je, že jde jen obtížně stanovit obecně nejefektivnější policejní postup a samotné uvěznění pachatele nemusí být v delším časovém horizontu účinné. V reálném případě je třeba přihlížet ke třem závažným momentům. Jde o:

Dilema sociálního zakotvení pachatele

Na některé druhy pachatelů uvěznění opravdu působí odstrašujícím efektem. Tento efekt souvisí především se sociálním ukotvením a statusem pachatele. Proto je uvěznění naprosto neúčinné u nezaměstnaných osob, které žijí se svojí partnerkou jako druh a družka.

Dilema časové osy

Důležitou roli hraje u odstrašujícího účinku i faktor času. Účinek může záhy vyprchat. Pachatel se vrátí k násilným útokům a ještě s větší intenzitou.

Dilema chronických případů

Výzkumem se prokázalo, že mohou vznikat takzvaná ohniska DN. Mohou to být určité lokality regionu, ulice či konkrétně čtvrt'. Právě na tyto ohniska by se měla policie zaměřit.

Díky dalším výzkumným replikám Sherman přistoupil ke korekci svého stanoviska a místo nařízeného uvěznění formuluje zásadu nařízené akce. Žádá také, aby policie disponovala co největším počtem obecně doporučených policejních strategií a policista zasahující na místě DN si mohl vybrat tu nejvhodnější. Navrhuje například nabídnout oběti doprovod do azylového domu, pachatele odvézt do lékařského zařízení,

přenechat oběti rozhodnutí o uvěznění pachatele, uvěznit pachatele, zapojit sociální okolí oběti do ochrany jejího bezpečí a proti nepřítomným pachatelům vydat zatykač.⁵³

7.2.2 Situace v Německu

Intervenční projekty existují v Německu již několik let a jsou založeny podle příkladů z USA. V různých městech mají různou podobu a specifickou regionální strukturu a koncepci. Jde například o Intervenční hannoverský projekt „Proti mužskému násilí v rodině“, berlínský intervenční projekt proti domácímu násilí, kooperační a intervenční koncept Šleesvicko-Holštýnska, intervenční projekt „CORA“- kontrola násilí proti dívkám a ženám ve spolkové zemi Mecklenburg-Vorpommern, brémský intervenční projekt „Nové cesty“, passovský model „Násilí v sociálně blízkém prostředí“. Cílem všech těchto projektů je ochrana a podpora žen a jejich dětí, efektivní a koordinovaná intervence, snaha o koordinaci postupů všech institucí a zařízení zabývajících se domácím násilím, postih pachatele a informace pro ženy, které nejsou domácím násilím postiženy. Touto spoluprací chtějí dosáhnout toho, aby stát i společnosti pochopily, že nesou zodpovědnost za rozšiřování DN.⁵⁴

7.2.3 Regiony Ruské federace

I v Ruské federaci platí, že domácí násilí je považováno jako závažný problém, ale politikové ani veřejné mínění ho nestaví jako nejaktuálnější prioritu. Ruská legislativa přistupuje k DN málo konkrétně a sankce jsou příliš obecné. Také zde neexistují jednotné statistické údaje. Ruská žena s dětmi je často vystavena diskriminaci na pracovním trhu a dostává se za hranici chudoby. Po rozvodu není prakticky možné donutit rozvedeného muže, aby plnil své vyživovací povinnosti. Žena je velmi ekonomicky závislá na svém manželovi. Bohužel ani policie zde ženě situaci neulehčuje, často totiž policisté zamítnou trestní oznámení buď z důvodu neexistence svědků ochotných svědčit, nebo nedostatků při sepsání trestního oznámení.⁵⁵

⁵³ Srov. *Tiskový servis prevence kriminality MV : Výběr - červen 2001*. Praha : Odbor prevence kriminality, 2001. str. 20 - 22

⁵⁴ Srov. *Tiskový servis prevence kriminality MV : Výběr - duben 2001*. Praha : Odbor prevence kriminality, 2001. str. 21 - 22

⁵⁵ Srov. *Tiskový servis prevence kriminality MV : Výběr - duben 2001*. Praha : Odbor prevence kriminality, 2001. str.23

8. Průběh domácího násilí

V této části práce bych chtěla popsat dynamiku a jednotlivé cykly DN od prvního projevu až po zásah a činnost policie, její strategie při kontaktu s DN. Každý případ domácího násilí je jedinečný, ale dají se najít některé společné varovné znaky. Pro policii není řešení těchto případů nijak lehký úkol, často vidí už jen následky DN, ale ne jeho průběh. Pracují s oběťmi, které jsou traumatizované a s pachateli, kteří si odmítají připustit, že by nějaký trestný čin páchali. Takovéto situace si žádají profesionální přístup a znalost dané problematiky.

8.1 Dynamika násilí

Nevyskytuje se jako ojedinělý fakt, ale jde o dlouhodobý způsob chování jednoho partnera vůči druhému. Násilí většinou začíná verbální agresí a postupně přechází ve fyzické násilí. Týrání není neustálé, ale střídá se s obdobími klidu a tak se mezi násilníkem a obětí utvoří pouto vzájemné závislosti. Z počátku k sobě partneri cítí pozitivní emoce, které se ale se stupňováním intenzity násilí snižuje. V mnoha případech zůstává oběť s násilníkem ve vztahu velmi dlouhou dobu. Teorie cyklů DN nám pomáhá zodpovědět právě na otázky, proč oběť zůstává s násilníkem tak dlouho a proč nepodá trestní oznámení. Jako první začala hovořit o cyklech Walkerová na základě studií týraných žen. Dochází ke zjištění, že oběť zůstává po dlouhou dobu s násilníkem právě díky cyklickému střídání jednotlivých fází násilí.

Cyklus se skládá ze 3 odlišných fází:

1. Fáze narůstání tenze – Zahrnuje mírné incidenty (verbální agresí-kritizování, nadávky, facky), u oběti se zvyšuje napětí a strach z možného násilí a oběť se snaží odvrátit budoucí eskalaci násilí.

2. Fáze násilí – Je to krátká fáze, zpravidla trvá od několika minut do několika hodin, v jejímž průběhu tenze z předchozí fáze eskaluje v otevřené násilí a může mít za následek zranění, případně až smrt.

3. Fáze klidu – V průběhu této fáze se situace uklidní a násilník se omlouvá, slibuje, že se násilí již nebude opakovat a projevuje lítost. Někdy se násilník neomlouvá

a připisuje vinu oběti. Na začátku bývá tato fáze nejdelší, ale postupně se stává kratší, až téměř vymizí.⁵⁶

Jak jsem již zmiňovala, může tento cyklus násilí trvat i několik let, než se oběť rozhodne trestný čin ohlásit. Policisté mají před sebou nelehký úkol, protože jsou často na tyto případy nevyškoleni nebo neznají dobře problém DN. V těchto případech je nutné postupovat velmi obezřetně a počínat si precizně již při sepisování případu.

8.2 Zásah policie

Samotnému zásahu policie většinou předchází telefonát buď od osoby, která je týrána nebo od sousedů, dětí či známých. Zásah by se měl skládat z několika fází. První fází je příjezd na místo. Policisté by měli mít informace o místě, kam vyrážejí, o pachateli i oběti a měli by je využít k co nejlepšímu vyhodnocení situace. Druhou fází je navázání kontaktu s oběma stranami. Policisté musejí zajistit ochotu spolupracovat na obou stranách. Tato fáze je klíčová. Proto by mělo nejdříve dojít k uklidnění obou stran, pokud je to nutné tak i k jejich oddělení buď vizuálnímu, nebo prostorovému. Třetí fází je získávání informací. Je nutné vyslechnout všechny zúčastněné strany. Policisté by se měli vyvarovat veškerého souzení, posuzování či souhlasu s jednou či druhou stranou. Poslední fází je řešení problému. To bývá většinou složité a dost často problematické. Policisté mohou k řešení problému přispět poskytnutím informací, prosazením zákona či doporučením služeb oběti.⁵⁷

8.3 Dokumentace případů domácího násilí

Policejní hlídka, která dorazí na ohlášené místo vždy sepiše záznam. Měl by obsahovat čas, místo a adresu zákroku s uvedením zúčastněných osob (pachatel, oběť, svědci), dále by měl být popsán charakter napadení, zranění a poskytnuté ošetření. Pokud je podezření na požití alkoholu či drog, i toto musí být uvedeno v záznamu. Zapisuje se také přítomnost dětí v domácnosti, škoda na zařízení bytu, předešlé útoky, poskytnutá doporučení oběti pro další postup, způsob řešení pachatele (na místě domluvou, podezřením na přestupek, trestný čin).⁵⁸

Záznam má trojí funkci:

⁵⁶ Srov. MARVANOVÁ, B. a kol. *Partnerské násilí : Problematika partnerského násilí*: Linde, 2007

⁵⁷ Srov. Vyšetřování domácího násilí, str. 25-27

⁵⁸ Srov. Metodický pokyn ředitele úřadu SKPV č. 2/2004, Praha 2003. str. 65

- a) dokumentační – bude sloužit jako podklad pro další opatření
- b) oznamovací – pokud se v dané rodině, kde probíhá DN, nacházejí děti, je nutné poslat tento záznam příslušnému orgánu sociálně právní ochrany dětí
- c) evidenční – slouží také jako podklad pro statistické vykazování případů DN, tato statistika umožňuje sledovat vývoj DN a získat podklad pro postih⁵⁹

Strategie policie při DN

Výjezdy na místa DN se u policistů netěší velké oblibě. Přispívá k tomu podceňování významu a náročnosti policejní práce v těchto případech, ale také jejich evidentní stresovost. Policisté nikdy dopředu neví, co je bude čekat na místě činu.

8. 4 Návrhy na boj proti domácímu násilí

V naší legislativě stále ještě existují mezery, které napomáhají pachatelům a stěžují či prodlužují práci orgánům činným v trestním řízení. Samozřejmě nemůžu vypsát úplně všechny, ale alespoň část těch důležitých se pokusím ve zkratce nastínit. Tyto nejasnosti by měli být výzvou pro ty, kteří schvalují zákony a rozhodují tak často o životech lidí, kteří jsou sporu zúčastněni. Přijetí nového zákona bylo samozřejmě velkým krokem kupředu, ale je důležité na právní úpravě domácího násilí ještě hodně pracovat. Oběť by se totiž v těchto případech neměla cítit proviněná a mělo by s ní být zacházeno tak, aby se co nejdříve byla schopna vrátit do normálního života.

8.4.1 Legislativní opatření

Pro právo trestní

Při rektifikaci trestněprávních předpisů řešit speciálním ustanovením v trestním řádu, postavení obětí, jejich důkazní situaci a souhlas s trestním stíháním pachatele. Zvážit zavedení nového zjišťovacího opatření, spočívající v zákazu vstupu podezřelé osoby do obydlí.

⁵⁹ Cit. Metodický pokyn ředitele úřadu SKPV č. 2/2004, Praha 2003. str. 65 - 66

Pro právo policejní

Důsledně využívat všech preventivních zajišťovacích opatření k zamezení násilného jednání.

Pro právo rodinné

Zvážit povinnost soudu při rozvodovém řízení zjišťovat příčiny rozvodu, a pokud dojde ke zjištění DN, uvést to ve výrokové části. Zvážit, zda by při zjištění DN při rozvodu neměl náklady na soudní řízení platit ten z manželů, který se podílel na rozpadu manželství.

Pro právo občanské

Zvážit doplnění ustanovení občanského zákoníku, které upravuje zrušení užívacího práva ke společnému bytu z důvodu zvláštního zřetele na násilí páchaném na druhém z partnerů či dítěti.

Pro zákon o sociálně právní ochraně dětí

Jasně vyjádřit povinnost orgánů sociálně právní ochrany dětí o mlčenlivosti o pobytu rodiče, který se stal obětí DN s nezletilými dětmi, v azylových domech.

8.4.2 Metodická opatření

- vypracovat metodiku policejního postupu na místě činu a aplikovat ji do systému výcviků a školení policistů
- vypracovat metodiku evidence výjezdů Policie ČR
- zavést systém proškolení odborných pracovníků přicházejících do kontaktu s případy DN
- vypracovat terapeutické programy pro pachatele
- věnovat zvýšenou podporu a pozornost nevládním organizacím poskytujícím odbornou pomoc osobám dotčeným domácím násilím
- v rámci MPSV podporovat činnost azylových domů
- zařadit téma DN do rámcových vzdělávacích programů všech stupňů škol

- usilovat o snížení latence DN pomocí široké osvěty
- realizovat kvalitní a důsledné výzkumy zaměřené na DN⁶⁰

⁶⁰ Srov. *Tiskový servis prevence kriminality MV : Výběr – září 2004*. Praha : Odbor prevence kriminality, 2001. str. 11 - 14

9. Co dělat v případě DN – oběť

Poslední dvě kapitoly své bakalářské práce bych chtěla věnovat spíše praktickým návodům co a jak dělat v případě, že se stanete obětí domácího násilí. Kde hledat pomoc a na koho se obrátit. Mnozí z nás se určitě s tímto jevem setkali a ví, jak obtížné je tento problém řešit ať už jsme v pozici oběti či jen svědka. Navíc oběť DN často vidí realitu velmi zkresleně a nedokáže racionálně uvažovat. Pokud už se ovšem rozhodne násilí oznámit, je většinou již ve fázi, kdy si uvědomuje nebezpečí, které hrozí buď jí nebo dětem.

9.1 První krok

Pro oběť je často velmi těžké udělat první krok. Podepisuje se na tom neinformovanost, strach a stud. První co by si měla oběť uvědomit je, že násilí mezi blízkými lidmi není normální. Dále to, že nikdo není povinen trpět a že nikdo nemá právo týrat jiného psychicky či fyzicky. V žádném případě se nemá za co stydět, vina je vždy na straně násilné osoby. Prvním krokem z domácího násilí může být telefonát buď na některou z linek důvěry, nebo na DONA linku. Další místa, kam se může oběť obrátit, jsou poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, občanské poradny, poradny Bílého kruhu bezpečí, DONA Centrum, krizová centra psychosociální pomoci, azylové domy. V případě akutního nebezpečí je nutné přivolat Záchranou lékařskou službu nebo Policii ČR.⁶¹

9.2 Bezpečnostní plán

Bílý kruh bezpečí vydal na svých internetových stránkách „Bezpečnostní plán pro oběti domácího násilí“. Oběť většinou dál sdílí společnou domácnost s násilníkem a nemůže svou situaci nějak řešit jinými prostředky. V tu dobu by měla hlavně pamatovat na svoje zdraví a bezpečnost. Důležité informace pro oběť:

- nikdy se při incidentu nenechat zavřít v části domu, kde nejsou okna ani jiný východ
- nezůstávat v místnostech, kde se nacházejí jakékoli zbraně (kuchyně, koupelna)
- zapamatovat si důležitá čísla (nonstop linka pro DN, policie, linka důvěry)

⁶¹ Srov. http://www.donalinka.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=358

- svěřit se přátelům a příbuzným, kterým důvěřuje s tím, že je doma napadána; vytvořit si vlastní podpůrnou síť
- promyslet si a naplánovat únikové cesty
- zamyslet se nad přijatelnými důvody, kvůli kterým můžete odejít (potřebujete půjčit něco u sousedů, zapomněla jste něco v autě)
- rozmyslet si kam jít, když se dostanete z bytu ven a také jak se tam dostanete
- domluvit si s přáteli a sousedy znamení, které budete signalizovat, když budete potřebovat pomoc
- zabalit se pohotovostní tašku s penězi, oblečením a důležitými dokumenty
- uschovat si drobné na telefon, klíče od auta a domu
- pokud jsou v domácnosti děti, pamatovat i na ně; v případě rychlého odchodu se pak pro ně vrátit s policistou⁶²

Co si při náhlém odchodu z domova vzít s sebou:

- průkaz totožnosti, rodné listy dětí
- průkaz o nemocenském pojištění pro sebe a děti
- doklady o svém vztahu k bytu – nájemní smlouvu
- pracovní smlouvu/ rozhodnutí o důchodu / rozhodnutí pracovního úřadu / rozhodnutí sociálních úřadů
- rozhodnutí o svěření dětí do péče
- doklady o přístupu k účtu
- léky, brýle, lékařské předpisy a věci denní potřeby pro sebe a děti
- policejní záznamy o dřívějších oznámeních
- svůj telefonní adresář⁶³

9.3 Trestní oznámení

Dalším důležitým krokem oběti je podání trestního oznámení. Většina lidí trestní oznámení nepodává často a tak může mít oběť problém s tím jak ho správně vyplnit a kam odnést. Podle § 158 odst. 1 trestního řádu, jsou státní zástupce, vyšetřovatel a policejní orgán povinni přijímat oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že

⁶² Srov. www.bkb.cz/redaction.php

⁶³ Cit. www.bkb.cz/redaction.php

byl spáchán trestný čin, a co nejrychleji je vyřizovat. Podle novely § 158 odst. 1 z roku 2002 již neexistuje institut vyšetřovatele ani úřadu vyšetřování. Oběť tedy může podat trestní oznámení na kterékoli oddělení policie, ale také na jakémkoli úřadu vyšetřování a státním zastupitelství. Tyto orgány mají povinnost trestní oznámení přijmout a bez průtahů věc vyšetřit. Nejlepší je podat trestní oznámení na oddělení policie v místě, kde došlo k trestnému činu. Lze ho podat buď ústně, nebo písemně. Trestní oznámení může podat kdokoli, nikoli tedy pouze oběť. Pro názornější představu bych ráda uvedla některé konkrétní případy domácího násilí.⁶⁴

Co by měla oběť popsat v trestním oznámení:

- kdo (jméno, příjmení, adresa, datum narození)
- čeho se dopustil (popsat situaci)
- vůči komu (jméno, příjmení, adresa, datum narození)
- kde (místo, kde k trestnému činu došlo)
- kdy (v případě opakovaného násilí, uveďte i předchozí případy)⁶⁵

Jak policie oběti pomůže

Policisté musí reagovat na zjištěné násilí, zajistit především ochranu oběti a zabránit pachateli v dalším násilí. Podle § 215a trestního zákona nemusí u oběti vzniknout následky na zdraví, stačí, když týraná osoba pociťuje v důsledku krutosti a bezohlednosti pachatele těžké příkoří. Policie je dle Metodického pokynu ze dne 10. 9. 2004 povinna řádně přijmout a zdokumentovat oznámení, zajistit bezpečí na místě pro všechny zúčastněné, zdokumentovat všechny informace od oběti, pachatele i svědků. Dále také popsat vzniklá zranění či poškození zařízení, posoudit riziko hrozby opakování se násilí a poskytnout oběti základní informace. To znamená, oznámit jí kam se může obrátit pro pomoc, zeptat se oběti, zda si přeje být informována o propuštění pachatele a nabídnout ji převoz do bezpečí.⁶⁶

⁶⁴ viz. Příloha č. 1

⁶⁵ <http://bkb.juristic.cz/81821/short>

⁶⁶ <http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/legislativa-v-cr/>

9.4 Možnosti oběti domácího násilí

Tuto podkapitolu bych ráda věnovala péči o oběť domácího násilí. Je důležité vědět, jak můžeme takovému člověku pomoci, co mu poradit a čeho se vyvarovat. Dále bych chtěla vypsát ucelený soubor institucí a poraden, kde může oběť najít pomoc nebo informace.

Pomoc páru

Ženy, které dlouhá léta žijí s násilníkem, se k němu často vrací nebo vůbec neuvažují o tom, že by ho opustily. I když s partnerovým násilím nesouhlasí, jsou vzájemně spoutáni velmi silnými citovými vazbami. V tomto případě přichází v úvahu párová terapie. Ta je ale účinná jen v některých případech. Především tam, kde násilí netrvá dlouho a není tolik závažné. Oba partneři se učí citlivě vnímat signály hrozícího násilí již v počátcích, kdy mohou své chování změnit. Čírtková však poukazuje na to, že tyto terapeutické postupy (párová psychoterapie a mediace) jsou neúčinné a nevedou ani k poklesu, natož pak k úplnému vymizení domácího násilí v daném vztahu.⁶⁷

Jak podpořit oběť

- Přistupujte k oběti s pochopením, bez jakéhokoli náznaku obviňování či výčitek, dejte jí najevo, že za násilí ani chování svého partnera není odpovědná.
- Nehleďte příčiny násilí - nikdo nemá právo působit jiné osobě bolest.
- Dejte oběti najevo, že podobnou situaci zažívá mnoho žen.
- Vysvětlete jí, že bezpečnost jí a jejích dětí je na prvním místě.
- Buďte vnímavou posluchačkou, nenuťte ale oběť k vyprávění detailů.
- Nabídněte jí pomoc (např. doprovod k lékaři, na policii, advokátovi), poskytněte kontakty na specializovaná centra, do ničeho ale oběť nenuťte
- ona sama se musí rozhodnout, co udělá. Mějte pochopení, že je pro ni těžké partnera opustit - některým ženám se to podaří až po několika pokusech.
- Nechte oběť jednat podle jejích vlastních rozhodnutí a nepodmiňujte svou pomoc jejím nutným odchodem ze vztahu či tím, že bude postupovat podle vámi navrženého plánu.

⁶⁷ web.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2006/03/cirtkova.pdf

- Proberte s ní, jak případně bezpečně opustit domov. Nikdy ji však nenutěte k chování podle této strategie, pokud má pocit, že by se tak ocitla v dalším, případně větším, nebezpečí.

Čeho se vyvarovat při komunikaci s obětí:

- nehledejte příčiny násilí
- nic oběti nevyčítejte
- neříkejte oběti, co má dělat - ať to již podle vás má být to, že zůstane s partnerem, nebo jej opustí
- nerozhodujte místo ní, nerad'te oběti, aby se k partnerovi vrátila a zkusila se ještě snažit
- nenavrhujte, že si promluvíte s jejím partnerem, aby se věci vyjasnily – nepokoušejte se ji “zachránit” rychlými řešeními

9.5 Kde hledat pomoc v České republice

Policie České republiky:

- tel. číslo 158
- Policie České republiky poskytne v rozsahu své působnosti pomoc každému, kdo se na ni obrátí. Policie nemá pravomoc a možnost vstupovat do soukromého života a řešit konflikty v rodinných vztazích, avšak zasáhne, dojde-li v rodině k protiprávnímu jednání vůči zájmům chráněným zákonem – to jsou zejména život a zdraví občanů, jejich práva a majetek⁶⁸

Městská policie:

- tel. číslo 156
- -městská policie poskytne okamžitou pomoc, pokud vznikne důvodná obava, že je ohrožen život nebo zdraví osoby, nebo hrozí-li větší škoda na majetku, jsou strážníci oprávněni otevřít byt nebo jiný uzavřený prostor, v jiných případech je ke vstupu do bytu nutný souhlas alespoň jedné osoby žijící v domácnosti. Při podezření ze spáchání trestného činu

⁶⁸ http://www.bkb.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=256

přivolají na místo Policii ČR, v ostatních případech postoupí úřední záznam o incidentu příslušnému orgánu (obecní/obvodní úřady, magistráty statutárních měst)⁶⁹

Orgány sociálně právní ochrany:

- orgány sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) poskytují pomoc dětem v různých sociálních situacích, které ohrožují jejich život a příznivý vývoj. K těmto situacím patří nejen případy týrání a zneužívání dětí, ale i stav, kdy je dítě svědkem násilí mezi svými rodiči. V ČR zabezpečují sociálně právní ochranu dětí úřady městských obvodů či městských úřadů a magistráty statutárních měst⁷⁰

Intervenční centra:

- pomáhají osobám ohroženým násilným chováním ze strany osob blízkých nebo žijících s nimi ve společném obydlí; poskytují sociální, sociálně právní a psychologickou pomoc, v krizových situacích zprostředkují azylové ubytování
- seznam všech intervenčních center lze nalézt na adrese www.domacinasili.cz

Česká asociace pracovníků linek důvěry:

- česká asociace pracovníků linek důvěry si klade za cíl zejména sdružovat linky důvěry, podporovat je v jejich odborném rozvoji, svoji metodickou činností chránit profesionalitu a dobré jméno těchto zařízení, chránit pracovníky i klienty
- v současné době je v naší zemi okolo 35 pracovišť linek důvěry
- mezi jednu z nejznámějších akreditovaných linek důvěry patří DONA linka⁷¹

⁶⁹ tamtéž

⁷⁰ http://www.bkb.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=256

⁷¹ <http://www.capl.d.cz/show.php?sk=9>

DONA linka – zřizovatelem této linky je Bílý kruh bezpečí; je to specializovaná celostátní telefonická služba pomoci pro osoby ohrožené DN; pracuje nepřetržitě v provozu již od 11. září 2001; poskytuje okamžitou odbornou psychologickou, právní, organizační a morální podporu, tel. číslo: 2 51 51 13 13⁷²

Asociace českých občanských poraden:

- asociace občanských poraden je nástupnickou organizací Sdružení pro vybudování sítě občanských poraden, které bylo založené v roce 1997 a změnilo název na Asociaci občanských poraden v roce 1998. Zakládajícími občanskými poradnami byly Děčín, Havířov, Praha Jižní Město a Brno (Anenská). Nyní AOP sdružuje 39 občanských poraden v 56 místech ČR
- občanské poradny poskytují nezávislé, odborné, nestranné a bezplatné sociálně odborné poradenství v 18 právních oblastech a upozorňují příslušné státní a místní orgány na nedostatky legislativy a na neřešené problémy občanů⁷³

Ostatní:

Bílý kruh bezpečí – jeho poradna se také na území jihočeského kraje nevyskytuje, existují však internetové stránky, kde jsou všechny potřebné informace jak pro oběti DM tak i jejich okolí; www.bkb.cz

ROSA – občanské sdružení nabízející komplexní pomoc ženám – obětem domácího násilí; specializuje se na poskytování bezplatné, komplexní psychosociální pomoci ženám, obětem domácího násilí, bylo založeno v roce 1993 jako nadace a v roce 1998 se přeměnilo na občanské sdružení⁷⁴

⁷²

http://www.donalinka.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=348

⁷³ http://www.obcanskeporadny.cz/component/option,com_frontpage/Itemid,101/

⁷⁴ <http://www.rosa-os.cz/>

10. Závěr

Cílem mé bakalářské práce nebyl žádný zásadní výzkum, a proto jsem nedospěla ani k nějakým teoriím. Závěrem mé práce je shrnutí informací a poukázání na nedostatky a jejich řešení v postupu vyšetřování případů domácího násilí. Přínos svojí práce vidím hlavně v jasných, stručných a důležitých informacích, které jsou srozumitelné a přístupné všem, kdo mají o případy domácího násilí zájem. Snažila jsem se poukázat na všechny důležité aspekty, znaky a důsledky DN. Neméně zajímavou je kapitola o pachatelích a obětech, která informuje o typických profilech obětí i pachatelů. Často se totiž veřejnost mylně domnívá, že domácí násilí se týká jen mužů jako násilníků a žen jako obětí. Ve své práci jsem chtěla vytvořit ucelený pohled na tematiku domácího násilí ve všech jeho podobách. Snažila jsem se zahrnout jak hledisko psychologické, sociologické tak i právní. Ráda bych, aby moje práce byla přínosem pro všechny, kteří hledají o tomto problému informace. Jako poslední přínos mé práce vidím ve zmapování některých velmi důležitých center a poraden, kam se může oběť v případě ohrožení obrátit. Téměř ve všech případech mají tato centra a porady pobočky ve všech krajích České republiky a pro oběť je tedy velmi jednoduché pomocí internetu nebo telefonu, si zjistit nejbližší pobočku a obrátit se na ni. Doufám, že moje práce přinese dobré informace všem, kteří je potřebují.

11. Seznam literatury

ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminalistika 3/2006: Domácí násilí. Metodický pokyn ředitele úřadu SKPV č. 2/2004*, Praha 2003.

PONĚŠICKÝ, J. *Agrese, násilí a psychologie moci*. Praha : Triton, 2004.

SPURNÝ, J.. *Domácí násilí jako problém komunikace v rodině*: Grada, 2002.

ČÍRTKOVÁ, L. Vybrané výzkumy a teorie domácího násilí. In *Policista 7/2006*. 2002. Vybrané výzkumy a teorie domácího násilí.

DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí : Pracovní manuál*: Agis, 2004.

Násilí na ženách. Praha : Informační kancelář Rady Evropa, 2004.

MARVANOVÁ, B. a kol. *Partnerské násilí : Problematika partnerského násilí*: Linde, 2007

ČÍRTKOVÁ, L. *Děti a domácí násilí*, Tiskový servis Odboru prevence kriminality MV. – listopad 2001.

HANUŠOVÁ, J. *Násilí na dětech - syndrom CAN*. Praha : Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006.

Tiskový servis prevence kriminality MV : Výběr - únor 2002. Praha : Odbor prevence kriminality, 2004.

Kriminalistický sborník 4/2006

ČÍRTKOVÁ, L. *Domácí násilí, pracovní sešit účastníka kurzu*

§ 44 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, Praha 2008

Tiskový servis prevence kriminality MV : Výběr - červen 2001. Praha : Odbor prevence kriminality, 2001. *Tiskový servis prevence kriminality MV : Výběr - duben 2001*. Praha : Odbor prevence kriminality, 2001.

Tiskový servis prevence kriminality MV : Výběr – září 2004. Praha : Odbor prevence kriminality, 2001.

<http://www.mvcr.cz/2003/odbor/rovnost3.doc>

<http://www.magdalenium.cz>

www.bkb.cz/redaction.php

<http://bkb.juristic.cz/81821/short>

<http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/legislativa-v-cr/>

web.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2006/03/cirtkova.pdf

<http://www.donalinka.cz>

<http://www.obcanskeporadny.cz>

<http://www.capld.cz>

Příloha č. 1

Kasuistika domácího násilí – případ č. 1

Policejní komisař zahájil v srpnu 2006 trestní stíhání 73letého muže z Českobudějovicka pro trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle § 215a odst. 1, odst. 2 písm. b) trestního zákona. Svých činů se měl dopustit v období od 1. června 2004 do 30. března 2006 v místě společného bydliště, kdy opakovaně slovně i fyzicky napadl svoji 58letou manželku. Urážel jí různými vulgarismy, vyhrožoval jí např. tím, že jí urazí hlavu, že živá z domu neodejde, fyzicky ji napadal údery otevřenou dlaní do hlavy i celého těla.

Z výpovědi manželky vyplývá, že ta se v roce 1998 provdala za obviněného a přestěhovala se do jeho domácnosti. Od té doby spolu začali mít potíže. Často se hádali, manžel jí vytýkal, že je pracovně příliš vytížená. Hádky postupně přerostly ve fyzické násilí. Poprvé to bylo v únoru 1999, kdy od něj dostala facky. Od té doby byla často napadána s různých malicherných důvodů při hádce. V únoru 2002 se rozhodla, že od manžela odejde, vzhledem k tomu, že šel na operaci se srdcem, bylo jí ho líto, a tak s ním zůstala. Napadání ale pokračovalo. V listopadu 2005 došlo k hádce a manžel jí začal kopat do zad a vyhrožoval jí, že „přijde o zaměstnání, urazí jí hlavu a živá z baráku neodejde“. K poslední události došla na konci března, manžel chtěl, aby s ním šla přes led rybníka, ale ona nechtěla. Když odmítla, udeřil ji do obličeje. To byl impuls, aby si sbalila tašku a odešla. Odstěhovala se, s manželem se několikrát sešli v obchodním domě v Č Budějovicích, kdy jí sliboval, že se změní. Ona mu to ale již nevěřila. O napadání se nikomu nesvěřila, nikde to nehlásila, protože se styděla. V práci modřiny zapírala, bála se vše přiznat. V současné době o problému ví její okolí i rodina a ona má obavy z toho, aby manžel něco neprovedl. Začátkem června odjížděla z autobusové zastávky na školení a objevil se tam její muž. Chtěl, aby odevzdala klíče od domu a podepsala, že se zříká veškerého majetku. Dále na ni vytáhl nahé fotografie s tím, že je rozešle jejímu okolí, rodině a rozvěsí je v práci. V zaměstnání telefonoval s ekonomkou a řekl jí, že jeho manželka je blázen. Na policii problém nahlásila až poté, co ji k tomu přemluvil starší syn, a v důsledku toho, že slyšela, že její manžel zabije oba její syny a potom ji. Za dobu jejich společného života si vše nahrával, natáčel, pak sestříhoval a dělal si důkazy proti lidem. Nesměla se stýkat s nikým cizím, ani se sousedy. S těmi neměl dobré vztahy. Na společnou domácnost jí dával 5200 korun

a zbytek platila žena ze svého výdělku. Za její našetřené peníze si kupoval náročné koníčky – fotopřístroje, kamery, videa, počítač. Uvádí, že v první řadě dává vinu sama sobě, každý její odpor byl pro něho impuls k agresivitě. Nyní je šťastná, že dokázala ze společné domácnosti odejít.

Z psychologického vyšetření ženy realizovaného znalcem vyplývá, že její intelektové schopnosti, posuzované se celkově, se pohybují v rozmezí pásem průměru a lehkého nadprůměru. Žena je orientována místem i časem. Mechanická paměť na číselný materiál a vizuální paměť odpovídají průměru. Velmi kvalitní je schopnost asociačního učení a paměť na verbálně logické celky. Osobnost posuzované je celkově integrovaná, společensky orientovaná jako introvert, aktuálně se více uzavírá do sebe, má sklony k plachosti, k sociální staženosti. Vnější stresy na ni lehčeji doléhají a musí vynakládat více energie pro udržení duševní rovnováhy. Své pocity nosí v sobě nebo se je snaží nějak vytěsnit, je málo agresivní, málo soutěživá a hůře se prosazuje. Její sebedůvěra je nestabilní, trpí pocity méněcennosti, sebeobviňováním. Jeví značný stupeň kontroly nad svým emočním životem a chováním. Je disciplinovaná a svědomitá. Nižší flexibilita snižuje její schopnost snášet nadměrnou zátěž. Vzhledem k osobnostní konstituci a k proběhlé psychické traumatizaci lze u posuzované detekovat vysoké riziko rozvoje psychosomatických či depresivních poruch. Bližší sociální kontakty navazuje zdrženlivě, opatrně a méně se svěřuje. Neusiluje o dominantní postavení a raději se podřizuje ostatním. Není patrná mstivost vůči obviněnému. U posuzované ženy lze registrovat syndrom týrané ženy s příznaky spadajícími pod posttraumatickou stresovou poruchu.

Z výpovědi 73letého muže vyplývá, že se s ní seznámil v roce 1989, postupně se stýkali a vzali se v roce 1998. Po svatbě vedli bezproblémové a spořádané manželství. Pokud mezi nimi došlo k různosti názorů, přešli to jen pár slovy. Za celou dobu měli spolu pouze dva sváry. Na manželku po svatbě měli v práci vysoké nároky. Chodila domů unavená, ale na jejich manželství to nemělo velký vliv. V roce 2004 jej manželka přinutila převést část majetku na ni, což odmítl z morálních důvodů. O tom, že by mělo docházet z jeho strany k týrání jeho ženy, nic neví. Není pravda, že by jí vyhrožoval, o manželce nemá zprávy, žádost o rozvod nepodával. Domnívá se, že odchod jeho ženy byl účelový, chtěla mu maximálně ublížit. Manželka chce jen jeho majetek, v nepřiměřeném množství pojídala prášky Algifen a Brufen, ze zaměstnání přicházela plna negativních poznatků, které nebyla schopna řešit.

Ve znaleckém posudku z oboru zdravotnictví odvětví sexuologie je uvedeno, že posuzovaný využil svého práva nevypovídat ke své osobě. Uvádí, že manželku nikdy fyzicky nenapadl, případné hádky řešil tak, že odešel a vyzněly do ztracena.

Muž je vyučen elektrikářem, v současné době v důchodu, dvakrát ženatý, s dcerou se nestýká, nekouří, nepije, nealkoholové drogy nezkoušel. Rozumové schopnosti posuzovaného jsou průměrné. Patrná je snaha prezentovat se v co nejlepším světle. Žádné chorobné změny nálad a afektů nejsou patrné. Posuzovaný obvinění jednoznačně popírá, manželství s poškozenou prezentuje jako harmonické. Muž podle znalce netrpí duševní chorobou ve smyslu psychózy. Je plně schopen rozpoznat společenskou nebezpečnost svého jednání, které je mu kladeno za vinu, stejně tak byl plně schopen své jednání ovládat. Je plně schopen chápat smysl trestního řízení a případného trestu. Znalec nenavrhuje žádná léčebná opatření.

V případě se policie opírá o výsledky 6 svědků, kteří vypovídají ve prospěch poškozené ženy. Z vyšetřování vyplývá, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán a má všechny znaky skutkové podstaty daného trestného činu a byl spáchán obviněným. Policejní orgán předložil spis s návrhem na podání obžaloby státnímu zástupci.

Případ č. 2

Dne 4. 12. 2006 bylo podle § 160 odst. 1. tr. Řádu zahájeno trestní stíhání J. Tůmy jako obviněného z trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě dle § 215 a odst. 1, 2 písm. b) tr. Zákona, kterého se dopustil tím, že v období od 1. 7. 2004 do 30. 8. 2006 v místě současného pobytu Vracov, týrá fyzicky, psychicky i ekonomicky svého otce J. Tůmu st., který zde má trvalý pobyt a to tím, že nejméně třikrát do týdne slovními nadávkami a výhružkami typu: „Hodím tě do studně a zasypu pískem, pošlu na tebe Rusáky, nepovažuji tě za otce a nepůjdu se ti ani vychcat na hrob.....“, fyzicky ho opakovaně atakoval údery pěstí do obličeje, přičemž poškozenému v jednom případě vyrazil dva přední zuby, kdy za účelem tohoto protiprávního jednání obviněného, je snaha vyhnat otce z jeho trvalého bydliště a kdy poškozený se ze strachu o své zdraví a život ze společně obývaného domu ve Vrcově vystěhoval a zdržuje se na synovi neznámém místě.

ABSTRAKT

SLAVÍKOVÁ, S. Domácí násilí : bakalářská práce. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2009. 51 s. Vedoucí práce plk. JUDr. Roman Svatoš, Ph. D.

Klíčové pojmy: domácí násilí, pachatel, oběť, právní norma

Práce se zabývá tématem domácího násilí ve všech jeho podobách. Uvádí jeho definici, výskyt, znaky a následky jak pro oběť, tak i pro pachatele. Porovnává různé teorie domácího násilí s ohledem na dobu, kdy vznikaly. Stručně naznačuje, jak řeší a bojují proti tomuto problému v některých jiných státech světa. Uvádí typy jak se chovat k případné oběti a také co má dělat nebo případně kde má hledat pomoc samotná oběť. Podává výčet institucí, kam se může oběť obrátit v případě útoku.

ABSTRAKT

SLAVÍKOVÁ, S. Domestic violence: bachelor thesis. České Budějovice: Institute of European and Regional Studies, ops, 2009. 51p. Thesis supervisor plk. Judr. Roman Svatoš, Ph. D.

Key terms: domestic violence, the offender, the victim, the legal standard

The work deals with the issue of domestic violence in all its forms. It's the definition, incidence, characteristics and consequences both for victims and for offenders. Compare different theories of domestic violence with regard to the time when were. Briefly indicate how addresses and combat this problem in some other countries of the world. Presents types of how to behave to any victims and what to do or where to look for, where appropriate, assist the victims. Lists of insitutions, where the victims can contact in case of attack.